

Vilniaus Universitetas

Tarptautinis žinių ekonomikos ir žinių vadybos centras

Aurimas Saulytis,

Informacijos sistemų vadybos studijų programos studentas

ELEKTRONINIO VERSLO PLĖTRĄ ĮTAKOJANTYS VEIKSNIAI

MAGISTRO DARBAS

Vadovas Prof. R. Gudauskas

Vilnius, 2007

LYDRAŠTIS

_____ Aurimo Saulyčio _____ magistro darbas

(magistranto (-ės) vardas, pavardė)

tema

_____ Elektroninio verslo plėtrą įtakoiantys veiksniai _____

parengtas gynimui.

(data) (vadovo parašas)

Darbas įregistruotas _____ centre

(data) (administratorės parašas)

Magistro darbą ginti leidžiu

_____ (centro direktoriaus parašas) _____

(data)

Recenzentu

skiriu

(data) (Direktoriaus parašas)

Darbą recenzavimui gavau

(data) (recenzento parašas)

REFERATO LAPAS

Saulytis, Aurimas
Sa 255

Elektroninio verslo plėtrą įtakojantys veiksniai: magistro darbas / Aurimas Saulytis ; mokslinis vadovas Prof. R. Gudauskas; Vilniaus universitetas. Tarptautinis žinių ekonomikos ir žinių vadybos centras. – Vilnius, 2007. – 71, lap.

UDK 658 (004.7)

Elektroninis verslas, elektroninio verslo modeliai, elektroninės komercijos samprata, elektroninio verslo plėtra, elektroninį verslą reglamentuojanti teisinė bazė

Magistro *darbo objektas* - elektroninio verslo rinka ir elektroninį verslą reglamentuojanti teisinė bazė. *Darbo tikslas* - išanalizuoti elektroninio verslo rinką ir elektroninį verslą reglamentuojančią teisinę bazę užsienio šalių kontekste. Pagrindiniai *darbo uždaviniai*: apžvelgti E-verslo ypatumus pasaulyje informacinių technologijų aspektu; išanalizuoti kaip elektroninio verslo plėtrą įtakoja pasiūlos ir poreikių suderinamumas rinkoje; pateikti elektroninio verslo analizę Lietuvoje teisinių dokumentų kontekste; palyginti elektroninio verslo teisinę bazę ir užsienio šalių teisinę bazę.

Naudojantis įvairiais šaltinių ir dokumentų analizės, bibliografiniu ir lyginamuoju *metodais* bei kiekybine mokslinių publikacijų analize, prieita prie *išvados*, kad elektroninio verslo plėtrą Lietuvoje stabdo nepakankamos komunikavimo galimybės, neišspręsti vartotojų teisių apsaugos, elektroninių procedūrų autentiškumo, vientisumo ir informacijos apsaugos užtikrinimo klausimai.

Teisinė sistema elektroninio verslo srityje taip pat teikia tam tikrų trūkumų elektroninio verslo plėtojimui. Yra nereglamentuoti kai kurie e.verslui būtini santykiai ir procesai (neįteisintas elektroninis dokumentas, nepatvirtintos elektroninio parašo paslaugų teikėjo registravimosi ir priežiūros procedūros ir kita); Lietuvoje galiojantys teisės aktai ne visada tinkamai reguliuoja pasikeitusius visuomeninius santykius, atsižvelgiant į e.verslo globalumą. Tačiau magistro darbe taip pat teigiama, kad elektroninio verslo plėtrą labai skatins elektroninės valdžios koncepcijos įgyvendinimas: didės paslaugų elektroninėje erdvėje paklausa – daugės interneto vartotojų, jie įgaus

įgūdžių gauti paslaugas internetu, jiems reikės naujų teikiamų internetu paslaugų ir panašiai. Išanalizavus ir palyginus užsienio ir lietuvių autorių indėlį į elektroninio verslo galimybių aprašymą ir skatinimą yra nedidelis. Prieita išvados, kad ateityje teorinės studijos duos didesnę impulsą praktiškam naujų idėjų įgyvendinimui.

Magistro darbas gali būti naudingas elektroninį verslą analizuojantiems dėstytojams, studentams, informacinių projektų vadovams, dirbantiems tiek valstybiniame, tiek ir privačiame sektoriuje.

TURINYS

ĮVADAS	6
1. BENDROS TENDENCIJOS PASAULYJE INFORMACINIŲ TECHNOLOGIJŲ IR TELEKOMUNIKACIJŲ SRITYJE.....	9
2. ELEKTRONINIO VERSLO ANALIZĖ LIETUVOJE.....	16
2.1. Elektroninio verslo apibrėžimas ir jo modeliai	16
2.2. Elektroninio verslo komercijos samprata ir vystymasis	25
3. ELEKTRONINIO VERSLO PLĖTRĄ ĮTAKOJANČIŲ VEIKSNIŲ ANALIZĖ	33
3.1. Informacinių technologijų išvystymo bei vartojimo lygis	33
3.1.1. Informacinių technologijų rinka: pasiūla ir paklausa.....	36
3.2. Elektroninį verslą reglamentuojanti teisinė bazė	44
3.2.1. Lietuvoje elektroninį verslą reglamentuojanti teisinė bazė	44
3.2.2. Elektroninio verslo plėtros galimybių didinimas	63
BIBLIOGRAFINIŲ NUORODŲ SĄRAŠAS	68
SUMMARY Factors that influence e-business expansion	70

ĮVADAS

E-verslas tai įmonės veikla, kai per internetą, ekstranetą ar intranetą tiesiogiai apjungiami šios veiklos dalyviai: darbuotojai, klientai, tiekėjai, partneriai ir reguliuotojai. Nacionalinė e-verslo strategija turėtų suteikti bendrą, visiems suprantamą e-verslo viziją, numatyti kryptis ir tikslus ¹.

Diegdamos elektroninio verslo metodus, įmonės siekia keitimąsi įvairiausių rūšių informacija organizuoti per elektronines komunikacijas. Prie elektroninio verslo pereinanti įmonė siekia su klientais, tiekėjais, partneriais, valdžios institucijomis ir savo pačios darbuotojais pradėti bendrauti per internetą ar kitus panašiai veikiančius elektroninių komunikacijų tinklus. Įmonės savo veikloje diegia elektroninio verslo metodus, norėdamos pasiekti didesnio veiklos efektyvumo ².

Interneto terpės komercializacija pastūmėjo naujų verslo modelių atsiradimus, kurie sėkmingai papildė jau egzistavusius tradicinio verslo modelius, tuo pačiu suteikė įmonėms galimybę sumažinti kaštus, padidinti gamybos ir aptarnavimo efektyvumą ir kokybę. Vykstančius pokyčius bendrai būtų galima įvardinti – Elektroniniu verslu arba Elektronine komercija ³.

Darbe iškelta problema – Elektroninio verslo plėtra. Nepakankamą elektroninio verslo plėtrą įtakojantys veiksniai:

- **Nepakankamas žinių lygis** apie Interneto ir informacinių technologijų taikymo efektyvumą; nepakankama turima patirtis, susijusi su e-verslo strategijos kūrimu; interneto bei informacinių technologijų išsivystymo bei vartojimo lygis ir paplitimas. Skaitmeninės ekonomikos augimas priklauso nuo komunikavimo

1 Nacionalinė elektroninio verslo strategija: Lietuvos Vyriausybės veiksmų planas, 2000.

2 Praktinio informacinių technologijų taikymo ir elektroninio verslo sprendimų įmonėse metodinis vadovas: Elektroninė komercija – galimybės ir perspektyvos bei praktinis taikymas. Šis leidinys yra išleistas gavus finansinę Europos Sąjungos PHARE programos paramą.

3 Civilka M. E-komercijos modeliai// www.itc.tf.vu.lt 2003

galimybių tarp verslo dalyvių. Svarbiausiomis kliūtimis yra nepakankamas telekomunikacinių tinklų išvystymas, telekomunikacinių, informacinių ir prekybos technologijų suderinamumo problemos, aukšta paslaugų kaina, nepakankami ryšio kanalų kokybė ir pralaidumas, nepakankama informacijos apsauga. Šiuo metu labiausiai paplitę operatyviam informacijos (tekstinės, garso, vaizdo) pasikeitimui ir platinimui, taip pat informacijos resursų sukūrimui ir palaikymui skirtos technologijos (elektroninis paštas, diskusijų forumai, įvairaus pobūdžio bei paskirties svetainės internete)⁴.

- **Teisinio reguliavimo klausimų suderinimas.** E-verslo plėtrai trukdo esantys skirtumai šalių įstatymuose, reguliuojančiuose informacinių paslaugų rinką, teisminių ginčų sprendimą ir derinimą, nustatant šalį atsakovą už veiksmus tinkle. Yra žymių skirtumų duomenų apsaugos reguliavime, šalių tarptautinės prekybos taisyklėse, prekių kilmės nustatyme. Įvairiose šalyse skiriasi įstatymai, nusakantys ryšio kanalų operatorių atsakomybę už perduodamos informacijos autentiškumą bei apsaugą. Atskirą problemą sudaro elektroninių dokumentų, kontraktų, sandorių sudarymo, saugojimo, autentiškumo patvirtinimo ir kiti, vis dar neišspręsti klausimai.

Neseniai atlikti tyrimai parodė, jog Jungtinė Karalystė pirmauja el. komercijos srityje. El. prekybos D. Britanijoje lygis yra keturis kartus aukštesnis nei Europos vidurkis (vertinant milijonais JAV dolerių). Anglų Elektroninių komunikacijų įstatymo projektą "Microsoft" kompanija apibūdino kaip "pavyzdinį modelį Europai". Šis projektas leis verslininkams bei kitoms vartotojų grupėms labiau pasitikėti el. komercija. Projektas įteisina ir elektroninį parašą, todėl nebereikia tradicinių parašų⁵.

Darbo aktualumas. Šių dienų informacinės technologijos, spartus jų vystymasis, keičia verslo būdų ir jų galimybių sampratą. Visas pasaulis masiškai taiko informacinių technologijų sprendimus savo versle ir kasdieniniame gyvenime. Lietuva taip pat aktyviai dalyvauja šiuose procesuose. Tai patvirtina kasmetinės Infobalto ir kitos

4 Lietuvos laisvosios rinkos tyrimų institutes. Pastabos dėl Elektroninio verslo plėtos koncepcijos projekto, 2001.

5 Londono žinios „Elektroninis verslas Didžiojoje Britanijoje“ 2006.

tarptautinės konferencijos e. verslo temomis. Kasdieninėmis tampa sąvokos, prasidedančios žodžiu „elektroninis“ ar „mobilusis“: e. verslas, e. komercija, e. valdžia, m. verslas, m. komercija. Lietuvoje įdiegti e. verslo taikomieji sprendimai patenka į pirmaujančiųjų šioje srityje pasaulio šalių dešimtukus.

Tyrimo objektas elektroninio verslo rinka ir elektroninį verslą reglamentuojanti teisinė bazė.

Šiuo metu sparčiai besiplėtojant informacinėms technologijoms ypatingai svarbu tampa elektroninio verslo pasiūla bei jos panaudojimo galimybės visuomenėje. Šiuo objektu bus stengiamasi išsiaiškinti ar pakankamai yra plėtojamas elektroninis verslas Lietuvoje ir ar jam plėtotis pakankama yra teisinė bazė.

Darbo tikslas – Išanalizuoti elektroninio verslo rinką ir elektroninį verslą reglamentuojančią teisinę bazę užsienio šalių kontekste.

Galima sakyti, kad informacinės technologijos, o tuo pačiu ir elektroninis verslas suteikia daugiau galimybių komunikacijos, bendradarbiavimo srityse, kas lemia greitesnę darbo kokybę, mažesnius įmonių kaštus informacinių technologijų pagalba.

Darbo uždaviniai:

1. Apžvelgti E-verslo ypatumus pasaulyje informacinių technologijų aspektu.
2. Išanalizuoti kaip elektroninio verslo plėtrą įtakoja pasiūlos ir poreikių suderinamumas rinkoje
3. Pateikti elektroninio verslo analizę Lietuvoje teisinių dokumentų kontekste
4. Palyginti elektroninio verslo teisinę bazę ir užsienio šalių teisinę bazę.

Darbo metodai:

Darbe bus atliekama įvairių literatūros šaltinių analizė ir palyginimas informacinių technologijų bei e- verslo kontekste, mokslinių straipsnių analizė, įstatyminės bazės analizė.

1. BENDROS TENDENCIJOS PASAULYJE INFORMACINIŲ TECHNOLOGIJŲ IR TELEKOMUNIKACIJŲ SRITYJE

Informacijos visuomenės sąvoka pirmą kartą buvo pristatyta septinto dešimtmečio pradžioje. Nuo to laiko daug diskutuojama, ką technologijos gali naudingo pasiūlyti visuomenei. Pastebima, kad informacinės visuomenės kūrimas didžiausios įtakos turi ekonomikos augimui. Stiprėja privatus verslas, kokybiškai gerėja ir gausėja valstybės viešosios paslaugos, auga nauja, išsimokslinusi ir daug naudingų žinių sukaupusi žmonių kartą, gebanti panaudoti ir taikanti žinias praktikoje. Stiprėjant ekonomikai - kyla pragyvenimo lygis, sukuriama daugiau darbo vietų, lengviau sprendžiamos socialinės problemos⁶.

Valstybės informacinė kompetencija ir informacinis potencialas vis labiau lemia šalies pozicijas tiek Europos, tiek viso pasaulio ekonominėje ir politinėje struktūroje. Kaip teigiama Europa 2005 Veiksmų plane, „Informacijos visuomenė turi didžiulį nepanaudotą potencialą gerinti gyvenimo produktyvumą ir kokybę. (...) Vystymasis atveria ženkliai ekonomines ir socialines galimybes. Naujos paslaugos, taikomieji sprendimai ir turinys sukurs naujas rinkas ir suteiks naujas priemones leidžiančias didinti produktyvumą ir per tai – augimą ir užimtumą visoje ekonomikoje. Jis taip pat sudarys sąlygas piliečiams patogiau pasiekti informacijos ir ryšių priemones“⁷

Aštunto dešimtmečio pabaigoje, JAV ekonomika ėmė sparčiai augti. Šį augimą sąlygojo gana greitas informacinių technologijų adaptavimas šalies ekonomikoje. Dėl šios priežasties Vakarų Europai teko susidurti su rimtais išbandymais, kadangi Europos valstybės vis sunkiau galėjo konkuruoti su JAV. Bendrosios rinkos programos parengimas ir sėkmingas jos įgyvendinimas leido Europos Bendrijai išvengti rimtesnės krizės. Bendrosios rinkos programos atsiradimą inicijavusi Europos Komisija su Europos Bendrijos valstybių vadovų pritarimu ėmėsi iniciatyvos megzti ryšius su Europos

6 INFORMACINĖS VISUOMENĖS PLĖTROS KOMITETAS. Žinių visuomenė. Informacinės visuomenės plėtra pasaulyje.

7 INFORMACINĖS VISUOMENĖS PLĖTROS KOMITETAS. Žinių visuomenė. Europos Sąjungos informacinės visuomenės kūrimo prielaidos.

valstybių pramoninkais ir remti mokslinių tyrimų ir plėtos projektus, kuriuose dalyvaudavo iš karto kelių Europos Bendrijos valstybių mokslinių tyrimų centrai ir pramonės įmonės. Taip Europos integracijos kontekste pradėjo veikti net kelios svarbios Bendrijos finansuojamos technologijų plėtos programos, kurios tapo svarbiu, o kartais ir lemiamu finansiniu instrumentu, kurio pagalba, JAV ir Japoniją besivejančioms europiečių įmonėms buvo sudarytos prielaidos rimčiau konkuruoti⁸.

Artūras Kokfildas (*Arthur Cockfield*) 1985 metais parengė išsamų dokumentą (vadinamąjį "Baltąją knygą dėl vieningos rinkos kūrimo užbaigimo"), kuriame buvo išdėstyta tai, kas būtina yra padaryti, norint užtikrinti, kad Europos Bendrijos viduje prekės, paslaugos, žmonės ir kapitalas iš tiesų galėtų laisvai ir nekliudomai judėti. Iš esmės vieningos rinkos sukūrimo tikslas nebuvo kažkas visiškai naujo ir netikėto. Pačios Europos ekonominės bendrijos steigimo tikslas buvo sujungti visų dalyvaujančių valstybių nacionalines rinkas į bendrąją rinką. Dėl to net pati Bendrija kasdieninėje kalboje jau buvo vadinama tiesiog "bendraja rinką". Nepaisant to, nors nuo 1968 metų pradėjo veikti muitų sąjunga ir EB valstybių tarpusavio prekyboje buvo panaikinti muitai ir kvotos, ir nustatytas bendras išorinis muitas ne EB valstybių prekėms, pasak Baltosios knygos autoriaus, vis dėlto laisvai tarpusavio prekybai ir kitoms laisvėms dar liko daug kitokių kliūčių⁹.

A. Kokfildo parengtoji Baltoji knyga - tai iš esmės buvo programa, kurią įgyvendinus galiausiai būtų užbaigtas bendrosios rinkos kūrimas, t.y. pagaliau būtų pasiektas tikslas, vardan kurio buvo steigiamas ir pati Bendrija. Baltojoje knygoje buvo nustatytas ir preliminarus jų priėmimo ir įgyvendinimo tvarkaraštis.

Apie žinių ekonomiką arba žiniomis grįstos ekonomikos sukūrimą vėl buvo prabilta tik 2000 metais. Tų metų pavasarį Europos Sąjungos Portugalijos pirmininkavimo metu, Lisabonoje gegužės 24 dieną Europos Taryba priėmė taip

8 INFORMACINĖS VISUOMENĖS PLĖTROS KOMITETAS. Žinių visuomenė. Europos Sąjungos informacinės visuomenės kūrimo prielaidos, 2005.

9 ARTHUR COCKFIELD. White Paper on the Completion of the Internal Market, 1985.

vadina Lisabonos strategiją. Lisabonos strategija numatė ES sukurti žiniomis grįstą ekonomiką iki 2010 metų. Taigi iš esmės ši strategija buvo sukurta artimiausiam dešimtmečiui. Vadovaujantis naujai priimta strategija, Europos Komisija parengė veiksmų planą „eEurope“, kuriame buvo numatyti konkretūs informacinės visuomenės plėtros tikslai ir jiems įgyvendinti išskirti uždaviniai. „eEurope“ veiksmų plane numatytos kryptys, įgyvendinimo terminai, pažangos vertinimo kriterijai bei galimi finansavimo šaltiniai. Inicijatyva „eEurope+“, orientuota į Europos Sąjungos šalis kandidates, kurios tikslas – padėti šalims kandidatėms lengviau integruotis į „eEurope 2005“ veiksmų planą¹⁰.

Apibendrinant galima teigti, kad Europos Sąjunga žinių ekonomikos srityje, veikia nuosekliai. Pirmiausia buvo įvertinta padėtis ir išanalizuoti galimi tolimesni veiksmai, kuriais buvo siekiama sukurti prielaidas vieningai vidaus rinkai atsirasti. Šie pokyčiai leido sukurti galingą ekonominę potencialą turinčią atsvarą JAV, kuri būtina toliau stiprinti. Nauji iššūkiai patvirtinti Lisabonos strategijoje Europos Bendrijai suteikė dar didesnę pagreitį, buvo išreikšta ambicinga ir aiškiai artikuliuota politinė ES šalių valia. Suformuluotas „eEurope“ veiksmų planas leido plėtoti ES programas orientuotas į žinių ekonomikos plėtrą.

Dėl šių priežasčių dauguma užsienio valstybių, kurios informacinės visuomenės kūrimą jau įgyvendina praktikoje, ėmėsi ryžtingų veiksmų. Gerai žinomi JAV, Japonijos, Airijos pavyzdžiai, kuomet šių šalių vyriausybės deklaravo politinį pasiryžimą kurti ir vystyti žinių visuomenę, o ekonomikos plėtrą ėmė vystyti informacinių technologijų ir telekomunikacijų pagalba.

Viena iš moderniausių šių dienų technologijų informacinės visuomenės plėtros srityje "Cisco Systems" - pasaulinė kompiuterinių tinklų technologijų lyderė ir viena iš pagrindinių pasaulio informacinių technologijų forumo "WITFOR 2003" rėmėjų, kartu su partneriais Vilniaus kongresų rūmuose įdiegė duomenų ir balso perdavimo tinklą. Tinklas pademonstruos, kaip interneto technologijos gali sumažinti sąnaudas ir

10 INFORMACINĖS VISUOMENĖS PLĖTROS KOMITETAS. Informacinės visuomenės plėtra pasaulyje, 2005.

padidinti produktyvumą. "Cisco Systems" technologijų ir partnerių dėka, renginio organizatoriai bei žurnalistai turės galimybę efektyviai dirbti naudodami bevielį internetą ir IP technologijas. Tokia tinklo infrastruktūra leidžia turėti ir laidinį, ir bevielį ryšį. Internetinis ryšys veikia pagrindinėje konferencijos salėje ir spaudos centre, čia įrengti IP telefonai ir veikia bevielis internetinis ryšys. Visa tai buvo sukurta siekiant patenkinti organizatorių ir kitų vartotojų poreikius – duomenų tinklas veikia greitai bei užtikrina saugią laidinę ir bevielę komunikaciją. Pasaulio informacinių technologijų forumo "WITFOR" ilgalaikė programa- informacijos ir komunikacijos technologijų (IKT) naudojimo lygių galimybių užtikrinimas, juo tikimasi padėti besivystančioms tautoms ir ekonomiškai stiprėjančioms šalims pasirinkti ir įgyvendinti tausojančias IKT strategijas. Pagrindinės siekių įgyvendinimo priemonės - pasaulinio lygio konferencijos, atspindinčios globalias informacijos technologijų tendencijas tikslinėse šalyse ir įvairių IKT projektų inicijavimas. "WITFOR" konferenciją planuojama organizuoti kas dvejus metus bendradarbiaujant kartu su Tarptautinės informacijos apdorojimo federacijos (IFIP) narėmis ir besivystančių šalių vietinėmis vyriausybėmis¹¹.

Labiau gilinantis į Europos Sąjungoje informacinės visuomenės plėtros ir žinių ekonomikos kūrimo darbų pradžia, tai ji siejama su devinto dešimtmečio viduryje pradėtomis iniciatyvomis. Išskiriami keli pagrindiniai komponentai, kurie vėliau tapo pagrindinėmis ES informacinės visuomenės plėtros strategijos kryptimis:

- 1984 metais buvo pradėta ESPRIT programa, kurios pagalba buvo pradėta aktyvi ITT plėtra. Vėliau, 1986 m. ši iniciatyva buvo perduota RACE programai, kuri buvo skirta remti moksliniams tyrimams vaizdo ir duomenų perdavimo komunikacijų, mobiliųjų ir personalinių telekomunikacijų įrangos, tinklų suderinamumo ir kitose telekomunikacijų pramonės srityse. Nuo 1995 m. RACE programos darbą tęsė ACTS programa.
- ES telekomunikacijų sektorių reglamentuojanti įstatyminė bazė buvo pradėta kurti 1987 m. remiantis taip vadinama Žaliaja knyga, kurioje buvo aprašomi

11 INFORMACINĖS VISUOMENĖS PLĖTROS KOMITETAS PRIE LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS „IP telefonijos paslaugos pasaulio informacinių technologijų forumui "WITFOR 2003"

pagrindiniai telekomunikacijų sektoriaus liberalizavimo principai. Joje buvo apibrėžti trys pagrindiniai principai, kurie yra aktualūs dar ir šiandien:

- Pirmas, išlaisvinti visus telekomunikacijų rinkos segmentus nuo monopolijos;
- Antras, harmonizuoti Europos telekomunikacijų sektorių atsžvelgiant į vieningus standartus ir vienodas reguliavimo taisykles;
- Trečia, griežtai saugoti konkurencinę liberalizuotos rinkos aplinką nuo neteisėtų slaptų susitarimų, piktnaudžiavimo dominuojančia pozicija rinkoje ir t.(Vitkus Gediminas *“Europos Sąjunga Enciklopedinis žinynas“*, 2 leidimas, Eugrimas 2002 m.)¹²

Tačiau visavertė informacinės visuomenės plėtra buvo inspiruota 1993 metais parengtos „Baltosios knygos“, kurioje yra pabrėžiama informacinės visuomenės svarba, kaip būtinos sąlygos tolimesniam ekonomikos augimui, konkurencingumui ir naujų darbo vietų kūrimui bei naujos, kokybiškos gyvenamosios sukūrimui visiems europiečiams. Tai Europos Komisijai davė postūmį 1994 metais parengti informacinės visuomenės plėtrą reglamentuojančią teisinę bazę. Taigi 1994 metais buvo priimtas pirmasis ES informacinės visuomenės veiksmų planas ("Europe's Way to the Information Society"). Svarbiausi šio veiksmų plano tikslai buvo liberalizuoti telekomunikacijų rinką, sustiprinti ir perorientuoti ITT mokslinių tyrimų programas bei užtikrinti informacinės visuomenės plėtros reglamentavimą visų ES šalių teisinėse sistemose.

Sėkmingai pasiekus užsibrėžtų tikslų, veiksmų planas buvo atnaujinamas 1996 metais. Vėliau, 1999 m. suformulavus naujus ES informacinės visuomenės plėtros strateginius tikslus parengta nauja iniciatyva - „eEurope – informacinė visuomenė visiems“. Šios iniciatyvos pagrindu parengtas „eEurope“ veiksmų planas, kuris buvo patvirtintas 2000 metų birželį ES viršūnių susitikimo Feiroje metu. Taigi eEurope 2002 įtvirtino pagrindinius tikslus, kurie ES šalių narių turėjo būti pasiekti iki 2002 metų pabaigos. Dabar „eEurope 2005“ veiksmų plane keliami nauji uždaviniai, kurie ir toliau

¹² VITKUS GEDIMINAS *“Europos Sąjunga Enciklopedinis žinynas“*, 2 leidimas, Eugrimas 2002 m.

labai tampriai susiję su interneto plėtra. Siekiant tolimesnio rinkos augimo, būtina sukurti palankias sąlygas naujoms verslo iniciatyvoms. Numatoma stimuliuoti naujas elektronines paslaugas, taikomas programas bei elektroninį turinį, kurie sudarytų prielaidas atsirasti naujoms rinkoms, mažintų gamybos kaštus, toliau teigiamai veiktų ekonominį augimą¹³.

Šiuo metu susiduriame su situacija kai naujoms internetinėms paslaugoms bei iniciatyvoms ir vėl reikia daugiau dėmesio skirti duomenų perdavimo tinklų pralaidumo didinimui. Todėl tolimesnė interneto infrastruktūros plėtra ir šiandien lieka labai svarbiu uždaviniu. Europos Sąjungoje numatoma plėtoti greitaeigio interneto infrastruktūrą, kuri taptų pagrindu kuriant visiems gyventojams prieinamas naujas saugias el. paslaugas, aplikacijas bei turinį. Šie „eEurope 2005“ veiksmų plane suformuluoti uždaviniai yra pagrindas modernizuojant viešąjį administravimą, kuriant E- valdžios, E-gebėjimų, E-sveikatos projektus taip pat siekiant sukurti dinamišką E- verslo aplinką.

Tuo tarpu informacinės visuomenės plėtra naujose ES šalyse narėse buvo apibrėžiama „eEurope+“ iniciatyvoje, kurios pasiekimai įvertinti 2004 m. vasario mėnesį. Taip pat egzistuoja iniciatyva orientuota į Šiaurės Europos šalis – Šiaurinė e-dimensija. Iš esmės visų šių iniciatyvų prioritetiniai uždaviniai yra panašūs.

Galima suplanuoti daug gražių dalykų ir iškelti sau labai ambicingus uždavinius, bet tam, kad juos įgyvendinti reikia ne tik politinės valios, bet ir finansinių išteklių. Todėl labai svarbi sritis yra biudžetas. ES biudžetas formuojamas kiekvieniems finansiniams metams. Tačiau, nuo 1988 m. metinis biudžetas grindžiamas vidutinės trukmės finansiniu planavimu, kuris paprastai vadinamas finansinėmis perspektyvomis arba programiniu periodu. Jame ES institucijos bei šalys sutaria dėl biudžeto sandaros principų ir apytikslio dydžio, paprastai numatant tam tikrą kasmetinį augimą, prioritetines finansavimo sritis ir kasmetinę leistiną ribą. Pirmasis toks programinis periodas apėmė 1988 - 1992 m., o antrasis - 1993 - 1999 m., 1999 m. Berlyne Europos viršūnių taryba

13 eEurope 2005: An information society for all, COM(2002) 263 final,

http://ec.europa.eu/information_society/newsroom/cf/news.cfm?item_type=library

patvirtino 2000 - 2006 metų finansinę perspektyvą. Nagrinėjant ES informacinės visuomenės plėtrai skirtas programas, būtina pastebėti, kad Europos Sąjungoje patvirtinus Lisabonos strategiją ir informacinės visuomenės plėtrą paskelbus vienu iš svarbiausių ES prioritetu bei užsibrėžus tikslą iki 2010 metų sukurti žiniomis grįstą ekonomiką, šios srities programos turėjo būti įteisintos. Taigi pirmiausia buvo patvirtintas strateginis planas, o vėliau ir atskiros programos. Paprastai programos buvo priimamos Europos Komisijos pasiūlymu, Europos Parlamento, pritarus Europos Tarybai. Pažymėsime, kad toks programų įteisinimas būtinas, kadangi šių teisės aktų pagrindu yra sudaromas informacinės visuomenės plėtros programų finansavimui reikalingo biudžeto pagrindimas¹⁴

Lėšos iš Europos Sąjungos daugiausia skiriamos kompiuterinio raštingumo skatinimui, viešojo administravimo modernizavimui, elektroninio verslo puoselėjimui ir informacinės infrastruktūros atnaujinimui. Taip pat kitos informacinės visuomenės programos šiam laikotarpiui finansuojamos iš kai kurių kitų ES politikų finansavimui skirtų biudžetinių eilučių. Štai „eEurope“ veiksmų planas be jau minėto finansavimo iš struktūrinių fondų dar papildomai finansuojamas iš Vidaus rinkos politikos įgyvendinimui skirtų lėšų¹⁵.

14 Prof. LENA TSIPOURI. Final Report for the Thematic Evaluation of the Information Society. Prieiga per internetą:
http://europa.eu.int/comm/regional_policy/sources/docgener/evaluation/doc/information_society.pdf

15 eEurope 2005: An information society for all, COM 2002.

2. ELEKTRONINIO VERSLO ANALIZĖ LIETUVOJE

2.1. Elektroninio verslo apibrėžimas ir jo modeliai

Elektroninis verslas – tai verslo operacijų atlikimas, įmonės veiklos organizavimas ir įvairių įmonės viduje vykstančių procesų optimizavimas naudojant informacines technologijas. Užsiimant e. verslu, elektroninėmis priemonėmis apjungiamos sistemos, darbuotojai, verslo partneriai ir klientai, palengvinant jų tarpusavio sąveiką bei verslo procesų valdymą. E. verslu vadinama įvairi interneto aplinkoje vykdoma veikla – prekyba, rinkodara, teleservasas, telemedicina, nuotolinis mokymas, teledarbas, bankininkystė ir kt. – kuria verčiantis siekiama gauti pelno. E. verslas apima įvairių sandorių sudarymą elektroniniu būdu: pirkimą, pardavimą, tiekimą, reklamą, konsultavimą, susitarimus bei kitas dalykinio bendradarbiavimo formas. Šiame darbe bus daugiau orientuojamasi į elektroninio verslo įtaką įmonių veiklai, kadangi jų veiklos kokybę lemia itin sparčiai besiplečiančios informacinės technologijos (www.svv.lt).

Klaidinga e. verslą sieti vien su prekių ar paslaugų pardavimu internetu, nes tai yra elektroninės komercijos (e.komercija) savybės. E. verslas yra kur kas platesnė sąvoka, apimanti e.komerciją, e.servisą, e.marketingą, e.logistiką ir kt.

Pasak S. Davis (1991) elektroninis verslas apima finansines ir komercines transakcijas, vykstančias elektroninėje terpėje, įskaitant elektroninį keitimąsi duomenimis, elektroninius fondų pervedimus, produktų užsakymą Internetu ir pristatymą. Tokia elektroninio verslo samprata atspindi dvejopą jo struktūrą – elektroninę komerciją ir finansinę veiklą. Ekonominėje literatūroje, X. J. Graaf ir R. H. Muurling (2003) elektroninį verslą – su visais verslo procesais, įskaitant ir prekybą. Pasak R. Craig (2000), elektroninis verslas apima ne vien pirkimą ir pardavimą, bet ir produkto kūrimą, gamybą,

dizainą, taip pat savitarną, aptarnavimą po pardavimo, užklausas ir analizę, kurios leidžia pirkėjui analizuoti ir modifikuoti pirkimo procesą¹⁶.

JAV Statistikos departamentas (2004) elektroninį verslą apibrėžia kaip bet kokią verslą, kurį verslo organizacija vykdo naudodama informacinių technologijų infrastruktūrą. Į sąvoką „verslo organizacijos“ įtraukiamos pelno siekiančios, valstybinės ir nepelno organizacijos. Šis apibrėžimas nekonkretizuoja sąvokos „verslas, vykdomas naudojant informacinių technologijų infrastruktūrą“, kuri gali būti interpretuojama kaip bet kokia verslo organizacijos veikla, susijusi su informacijos perdavimu kompiuteriniais tinklais.

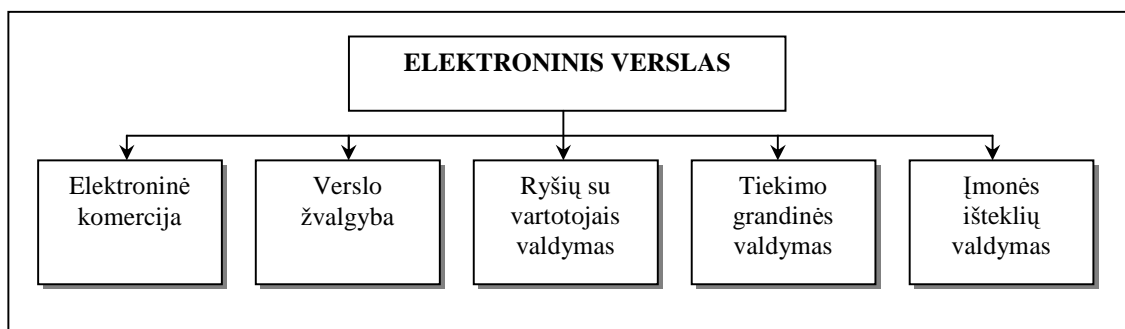
Tiksliau elektroninį verslą apibrėžia W. Baolin (2004), interpretuodamas šią sąvoką kaip platesnį elektroninės komercijos apibūdinimą, apimančią ne tik prekių ar paslaugų pirkimo – pardavimo procesus, bet ir vartotojų aptarnavimą, bendradarbiaujant su verslo partneriais ir vykdant elektronines transakcijas organizacijos viduje. Autorius pabrėžia, kad elektroninio verslas apima – elektroninę komerciją ir vartotojų aptarnavimą. Pažymėtina, kad organizacijos požiūriu elektroninis verslas tapatinamas su vertę teikiančių informacijos srautų pasikeitimu tarp atskirų verslo vienetų (organizacijų, fizinių asmenų) (Graaf, Muurling, 2003). Tai dar kartą patvirtina prielaidą, kad elektroninis verslas – tai terpė, kurioje veikia ir plėtojasi elektroninė komercija.

Elektroninio verslo infrastruktūra – tai dalis bendros informacinių technologijų infrastruktūros, kurioje vyksta elektroninio verslo procesai ir atliekamos elektroninės komercijos transakcijos (Parker, 2000). Tai apima kompiuterius, maršrutizatorius ir kitą kompiuterinę įrangą, palydovinės, kabelinės ir optinės komunikacijos techniką, tinklų kanalus bei sisteminę ir programinę įrangą. Į infrastruktūrą taip pat įtraukiami tokie elementai, kaip rėmimas kibernetinėje erdvėje (pavyzdžiui, internetinio tinklapio kūrimas), konsultacijos, elektroninis apmokėjimas, žmogiškasis kapitalas (pavyzdžiui, programuotojai) (Clemons, Hann, Hitt, 1998).

¹⁶ Projekto užsakovas: LIETUVOS ŪKIO MINISTERIJA. Projekto vykdytojas: VšĮ „EKONOMINIAI IR STATISTINIAI TYRIMAI“. Elektroninio verslo plėtra Lietuvoje ir įtaka šalies įmonių konkurencingumui, 2005.

Elektroninio verslo procesas apibrėžiamas kaip bet koks procesas, kuriame verslo organizacija dalyvauja naudodamasi kompiuteriniais tinklais (Parker, 2000). Elektroninio verslo proceso pavyzdžiai – pirkimai, pardavimai, sandėliavimas, gamybos valdymas, logistika, taip pat komunikacijos ir paslaugos, tokios kaip distancinis mokymas ir personalo atranka (Goolsbee, 1998). Elektroninė komercija – tai bet kokia transakcija, atlikta kompiuteriniame tinkle, kuri apima nuosavybės arba teisių naudotis prekėmis ar paslaugomis perdavimą (Parker, 2000). Transakcijos prasideda ir vyksta elektroninio verslo procesuose (pavyzdžiui, pardavimuose), o baigiasi pardavėjo ir pirkėjo susitarimu (sutartimi, kontraktu). Elektroninė sutartis, o ne apmokėjimas, yra lemiamas veiksnys elektroninės komercijos transakcijoje. Todėl, U. Sukovskis (2002) teigimu, į elektroninės komercijos sąvoką įeina ne tik sandoriai, vykdomi vien tik elektroninėmis transakcijomis, bet ir sandoriai, kuomet prekė užsakoma elektroniais kanalais, o pristatoma ir apmokama už ją fiziniu būdu. Tačiau E. Varon (2002) pabrėžia, jog kompiuterinių tinklų naudojimas sandoriams sudaryti – tai pagrindinis elektroninio ir kitų rūšių verslo skiriamasis bruožas. J. Strauss ir R. Frost elektroninę komerciją traktuoja kaip vieną iš penkių sudedamųjų elektroninio verslo dalių¹⁷.

1 lentelė

Elektroninio verslo sudedamosios dalys (Šaltinis: Strauss, Frost, 2001)

17 RAYMOND FROST AND JUDY STRAUSS. Prentice Hall's e-Marketing Guide (Prentice Hall e-Business), 2001.

J.Strauss ir R.Frost¹⁸, be elektroninės komercijos, išskiria dar keturis elektroninio verslo elementus:

- *Verslo žvalgyba (angl. business intelligence – BI)*. Tai pirminės ir antrinės informacijos rinkimas apie konkurentus, rinkas, vartotojus, technologijas ir kt.,
- *Ryšių su vartotojais valdymas (angl. Customer relationship management – CRM)*. Tai ryšių su vartotojais užmezgimas ir palaikymas, atitinkamų strategijų kūrimas bei įgyvendinimas, siekiant, kad vartotojai būtų patenkinti ir pačia įmone, ir jos produktais,
- *Tiekimo grandinės valdymas (angl. supply chain management – SCM)*. Tai paskirstymo kanalų valdymas, siekiant, kad prekių tiekimo sistema veiktų kuo efektyviau,
- *Įmonės išteklių valdymas (angl. enterprise resource planning – ERP)*. Tai į įmonę orientuotų operacijų valdymas, kontroliuojant reikiamų žaliavų, produktų ir pan. įsigijimą, užsakymų priėmimą, asortimentą ir inventorių¹⁹.

Žvelgiant iš įmonės naudojančios informacines technologijas versle pozicijų, elektroninį verslą galima apibūdinti kaip: *elektroninio pirkimo, pardavimo ir bendradarbiavimo palengvinimas grindžiamas įmonės aplikacijomis*. Ši teiginį pagrindžiant tuo, kad internetas iš esmės keičia verslo vykdymo galimybes, bet jis nekeičia ekonomikos pagrindų. Pirkimų /pardavimų vaidmuo nuolat keičiasi, bet ir elektroninė komercija visada lieka komercija t.y. pirkimas ir pardavimas. Nors konkurencija išlieka ir gyvuoja, daug verslo tarpusavio santykių pasikeitė iš grynai (esmės) priešišku jie tapo aktyviu bendradarbiavimu. Darbas bendradarbiaujant su klientais, tiekėjais ir prekybos partneriais duoda pastebimą komercinę naudą. Pirma, virtuali prekybos aplinka leidžia priėti prie informacijos realaus laiko režime iš komercinės veiklos dalyvių tiesioginių vietų. Sumanūs agentai gali padėti Jūsų

18 RAYMOND FROST AND JUDY STRAUSS. Prentice Hall's e-Marketing Guide (Prentice Hall e-Business), 2001.

19 MARKEVIČIENĖ A. ir kt. Verslas ir e-verslas.Integravimas, galimybės, metodai. Kaunas: technologija, 2002. 224 p.

kompanijai tiksliai nustatyti ko Jums reikia, ir on-line režime vykstantis aukcionas užtikrina, kad Jūs įsigysite tai tikrai geriausia kaina. Dar daugiau, vykdymas, sutarčių administravimas, rinkos analizė, ir kliento grįžtamasis ryšys yra plačiai ištobulinti naudojant EB technologijas. Dabar jau nebepakanka paprasčiausia minimizuoti tiekimo grandines – minimizuoti taškus ir pagerinti produktyvumą. Šiandien tiekimo grandinė turi būti nukreipta bendram naudojimui ir atliekanti vis daugiau paslaugų. Norint pasiekti sėkmę, įmonės ir tiekimo grandinės sprendimų tiekėjai turi palikti aplikacijas, kurios nukreiptos į iš anksto numatomas funkcijas. EB (e-versle) nėra nieko iš anksto numatomo, išskyrus reikalavimą palaikyti artimus kliento ir tiekėjo santykius, kurie gali pasikeisti ir per vieną naktį²⁰.

Elektroninio verslo modelius sudaro:

- Elektroninės prekybos modeliai
- Tarpininkavimas
- Erdvės reklamai pardavimo modelis
- Partnerystės modeliai
- Neinternetiniai elektroninės komercijos modeliai
- Gamybos procesų optimizavimo modeliai

Elektroninė parduotuvė

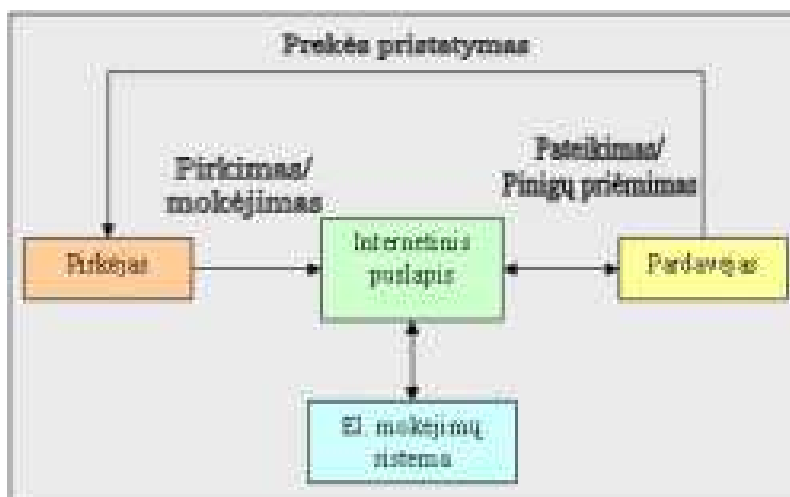
Tai pats populiariausias ir paprasčiausias elektroninės komercijos modelis, t.y. tradicinės prekybos atmaina internete. Elektroninės parduotuvės savininkas veikia kaip tarpininkas tarp gamintojo ir pirkėjo. Elektroninė parduotuvė gali būti papildoma niša prekėms parduoti arba atskira veikla, kai pirkėjui internetu pateikiami prekių katalogai. Tokiu atveju elektroninės parduotuvės valdytojas nupirkta prekes užsako iš gamintojų, kuriems jis atstovauja, ir persiunčia jas pirkėjams.

20 E-VERSLAS (E-business): Elektroninio pirkimo, pardavimo ir bendradarbiavimo palengvinimas grindžiamas įmonės aplikacijomis. Prieiga internete: http://www.ingressus.lt/e_verslas.aspx

Elektroninės parduotuvės įgyvendinimo modelis yra sąlyginai paprastas. Asmeniui (fiziniam ar juridiniam) savo interneto svetainėje reikia įdiegti specialiai sukurtą ar standartinę programinę įrangą, skirtą elektronei prekybai internetu. Be abejo, sėkmingai elektronei prekybai vien programinės įrangos neužtenka, turi būti sukurta ir visa infrastruktūra, apimanti produkto pardavimo ir pristatymo pirkėjui procesą. Šiuo atveju turi būti atkreiptas dėmesys į elementus, susijusius su elektrone prekyba: apmokėjimą už prekes, prekių pristatymą ir išsiuntimą.

Šis elektroninės komercijos modelis labiausiai tinka įvairioms nekasdienio vartojimo prekėms (buitinei technikai, kanceliarinėms prekėms, knygoms ir pan.).

1 Schema.

Elektroninės parduotuvės modelis

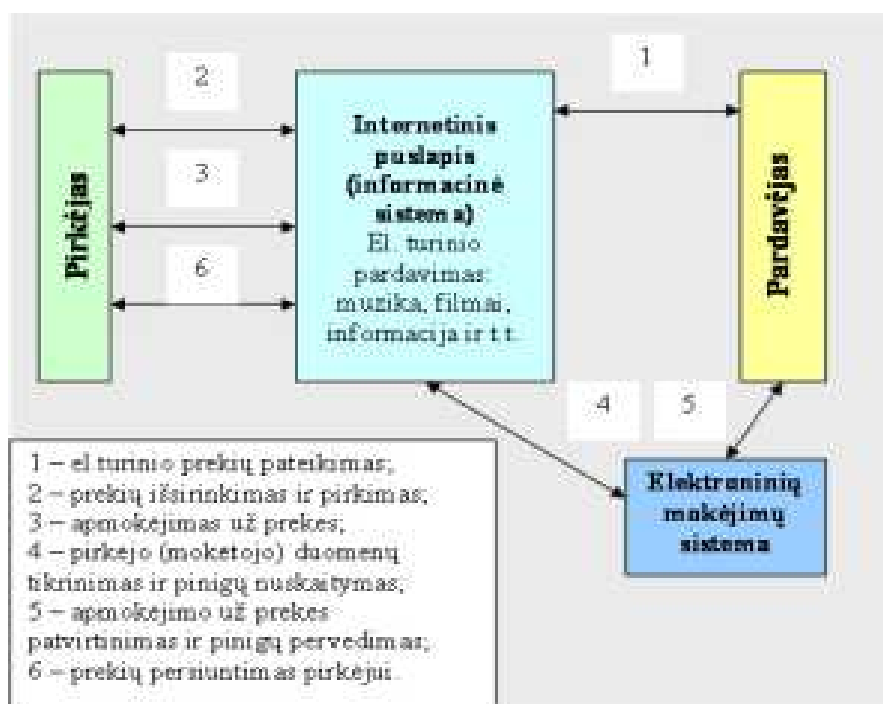
Elektroninio turinio prekių pardavimas

Elektroninio turinio prekių pardavimas gali vykti tokiu pačiu principu, kaip ir kitų prekių pardavimas internetu. Tačiau prekiaujant elektroninio turinio prekėmis išvengiama sandėliavimo, transportavimo ir kitų materialių prekių keliavimui nuo gamintojo iki pirkėjo būdingų etapų. Nagrinėjamu atveju visi procesai vyksta elektrone erdvėje.

Elektroninio turinio prekėmis gali būti muzika, dainos, knygos, laikraščiai, įvairi informacija ir pan. Pirkėjas, nusipirkęs elektroninio turinio prekę, ją gali gauti iš

karto. Čia svarbus atsiskaitymo už prekes klausimas. Galimi keli mokėjimo už elektroninio turinio prekes būdai: mokėjimas už konkrečią prekę jos įsigijimo metu arba išankstinis mokėjimas. Pirmuoju atveju dažniausiai pinigai yra nuskaičiuojami nuo banko kortelės sąskaitos, tačiau jis yra palyginti brangus. Galimi ir kiti elektroninio mokėjimo būdai.

2 Schema.

Prekių pirkimas/pardavimas elektroniniu būdu internete

Elektroninio turinio prekių pardavimo sistemos pavyzdys yra interneto svetainė www.muzika.lt. Šioje interneto parduotuvėje galima įsigyti Lietuvos atlikėjų dainų. Pirkėjas, norėdamas atsisiųsti dainą į savo kompiuterį, turi išsiųsti trumpąją žinutę mobiliuoju telefonu. Tuomet jis gauna kodą, kurį įvedus internetinėje svetainėje, jam suteikiamas leidimas atsisiųsti nusipirktą dainą. Tačiau mokėjimo kaštai sudaro pusę įmonės sąnaudų sumos. Tai yra pagrindinis šios sistemos trūkumas.

Periodiškai internetu platinamai informacijai (pvz., periodiniams leidiniams) dažnai naudojama išankstinio mokėjimo sistema. Vartotojas sumoka nustatyto dydžio mokestį ir jam suteikiama teisė tam tikrą laikotarpį gauti tam tikrą kiekį informacijos (pvz., 40 straipsnių). Tokių internetinių sistemų pavyzdžiai Lietuvoje yra interneto svetainės: www.vz.lt, www.litlex.lt, www.valstybeszinios.lt.

Elektroninių parduotuvių kompleksai arba elektroniniai pasažai

Tai yra interneto svetainė, kurioje veikia kelios ar daugiau elektroninių parduotuvių. Tokio modelio atitikmuo tradiciniame versle – prekybos centras, po kurio stogu yra įsikūrę daug parduotuvių. Elektroninio pasažo techninę sritį paprastai kontroliuoja viena kompanija, todėl atskirų elektroninių parduotuvių savininkams nereikia išmanyti techninės elektroninės komercijos srities. Dažniausiai viena įmonė vykdo tokio prekybos modelio rinkodarą ir vadybą.

Didėjant elektroninių parduotuvių prekinių ženklų skaičiui, vis didesnę reikšmę įgyja rinkodaros priemonių, kurios pritraukia vartotojus į elektronines parduotuves, efektyvumas. Be abejo, rinkodaros priemonių efektyvumas labai priklauso nuo rinkodarai skiriamų lėšų. Dėl šios priežasties mažos apyvartos įmonėms sunku savomis lėšomis išlaikyti ir populiarinti atskirą elektroninę parduotuvę. Elektroninis pasažas suteikia galimybę išspręsti šią problemą. Toks prekybos modelis leidžia įmonėms, turinčioms nedideles finansines galimybes, patekti į rinką. Lietuvoje toks modelis iki šiol dar nėra paplitęs.

Elektroninis paslaugų užsakymas ir rezervavimas

Paslaugų sektoriuje elektroninės prekybos sistemą keičia elektroninio rezervavimo sistema. Paslaugų elektroninio rezervavimo sistemą tikslinga taikyti nekasdienio vartojimo, paklausioms ir sąlyginai brangioms paslaugoms, pvz.: viešbučių kambarių, staliukų restoranuose, bilietų į įvairius renginius rezervavimas, kirpėjo, masažisto,

kosmetologo ir pan. paslaugų rezervavimas, automobilio remonto rezervavimas autoservise ir t.t.

Paslaugų užsakymas internetu nuo paslaugų rezervavimo skiriasi tuo, kad užsakymo atveju paslaugos teikėjas atvyksta pas vartotoją (pvz., maisto užsakymas į namus). Techninis sistemos įgyvendinimas yra panašus į elektroninės prekybos atvejį, skiriasi tik produktų pateikimas ir pristatymas vartotojui. Prekių pardavimo atveju yra pateikiamas prekių katalogas, o paslaugų rezervavimo ar užsakymo atveju yra pateikiama užklausa forma paslaugai rezervuoti. Pvz., asmuo, norėdamas rezervuoti bilietą į teatrą, renka įvairius paslaugos parametrus pateiktoje formoje: teatro pavadinimas, spektaklio pavadinimas, data, laikas, eilė ir vieta.

Užsakant ar rezervuojant paslaugas, elektroninių mokėjimų momentas nėra toks aktualus, kaip ankstesniais atvejais. Klientas, rezervavęs paslaugą elektroniniu būdu, gali už ją sumokėti paslaugos teikėjui tiesiogiai, nes beveik visais atvejais būtinas paslaugų teikėjo ir vartotojo tiesioginis kontaktas.

Lietuvoje kambarių elektroninio rezervavimo sistemą naudoja beveik visi viešbučiai. Plačiai paplitusios ir bilietų rezervavimo sistemos bei maisto užsakymo sistemos.

Elektroninės konsultacijos

Elektroninių mokymų ir elektroninių konsultacijų principas yra labai panašus į elektroninio turinio pardavimą. Skirtumas tas, kad vartotojui ne tik parduodama informacija, bet ir užmezgamas grįžtamasis ryšys su vartotoju. Pvz., vartotojas nusiperka metodinės medžiagos paketą su užduotimis, jas atlikęs, vartotojas nusiunčia gautus rezultatus mokymų organizatoriui (metodinės medžiagos pardavėjui), kuris, juos patikrinęs, atsiunčia atsakymą. Šis ciklas gali kartotis daug kartų. Jei elektroninių mokymų ar elektroninių konsultacijų procesas vyksta ne tiesioginiu režimu (angl. „online“), mokėjimo principai sutampa su atsiskaitymo už elektroninio turinio prekes principais. Jei elektroniniai mokymai ar elektroninės konsultacijos organizuojami tiesioginiu režimu, metodinės medžiagos pateikėjas tiesiogiai nuotoliniu būdu bendrauja su vartotojais ir atsako į jų klausimus. Tačiau pastarasis metodas nėra populiarus ir

taikomas labai retai. Už paslaugas mokama iš anksto, pervedant nustatytą pinigų sumą į mokymų ar konsultacijų organizatoriaus nurodytą sąskaitą²¹.

2.2. Elektroninio verslo komercijos samprata ir vystymasis

XX amžiaus paskutiniaisiais dešimtmečiais pasaulyje prasidėję intensyvūs rinkų internacionalizavimo procesai ir globalizacija paskatino spartų informacinės visuomenės formavimąsi, pagrįstą žinių ekonomika. Dėl to vykstantys sudėtingi politinės, teisinės, ekonominės bei technologinės verslo aplinkos elementų pokyčiai skatina kurti modernią visuomenę, visapusiškai ją integruoti į pasaulio kultūrinės, informacinės, socialinės bei ekonominės erdves. Ryškiausiai šis procesas atsispindi per elektroninio verslo prizmę, kurį W. Baolin (2004), apibūdina kaip naują verslo filosofiją, pagrįstą naujų informacinių technologijų panaudojimu įvairiuose verslo procesuose žinių ekonomikos terpėje²².

Formuojantis elektroninei komercijai, kaip naujai verslo filosofijai, lemiamą reikšmę turi praktinis informacinių technologijų pritaikymas.

Elektroninė komercija gali būti traktuojama kaip šiuolaikinis požiūris į ekonomikos procesus ir vienas pagrindinių naujos tinklinės ekonomikos elementų. Tokią sampratą susiaurina ir pagilina J. Fraser (2000), kuris teigia, kad elektroninė komercija yra vienas iš naujų komunikacijos būdų, sąlygotų sparčios Interneto plėtros. Šio autoriaus nuomone, elektroninę komerciją galima apibrėžti kaip Interneto naudojimą vertę kuriančios informacijos pasikeitimui, užsakymams ir apmokėjimams tarp įmonių, taip pat tarp firmų ir galutinių vartotojų. Šiai nuomonei pritaria R. Craig (2000), teigdamas, kad elektroninė komercija – tai informacinių technologijų pagalba vykdoma saugi prekyba prekėmis, informacija ir paslaugomis²³.

21 LIETUVO SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO PLĖTROS AGENTŪRA. Elektroninės prekybos modeliai, 2005. Prieiga internete: www.svv.lt

22 BAOLIN WU. E-business Value Process Modelling, 2004.

23 Projekto užsakovas: LIETUVOS ŪKIO MINISTERIJA. Projekto vykdytojas: VšĮ "EKONOMINIAI IR STATISTINIAI TYRIMAI". Elektroninio verslo plėtra Lietuvoje ir įtaka šalies įmonių konkurencingumui, 2005.

Mokslinėje literatūroje galima aptikti teiginių (Tapscott, 1995; Parker, 2000), kad elektroninę komerciją galima traktuoti kaip naujų išteklių panaudojimą, siekiant geresnių veiklos rezultatų nei konkurentų. Tai sąlygoja nuomonę, jog į elektroninės komercijos teikiamą naudą galima žiūrėti iš išteklių panaudojimo firmoje efektyvumo pozicijų.

I. Lewis (2001) elektroninę komerciją apibrėžia kaip organizacinių sistemų kombinaciją (suderinimą tarpusavyje), kuri sukuria terpę elektronei prekybai materialiais ir nematerialiais produktais. Šių sistemų kombinacija pagrįsta kooperacija tarp atskirų firmų-pardavėjų (šią kooperaciją autorius vadina „hierarchija“), logistikos įmonių ir rinkos (pirkėjų).

Kiti autoriai (Coppel, 2000; Ah-Wong, 2001; Heffes, 2001) elektroninę komerciją apibrėžia gana abstrakčiai, tačiau jų įvardyti šios sąvokos bruožai gali būti logiškai tarpusavyje susieti.

J. Coppel (2000) elektroninę komerciją traktuoja kaip procesą ir akcentuoja dvi prekių grupes, naudojamas šiame procese. Jo nuomone, elektroninė komercija – tai prekyba internete prekėmis ir paslaugomis, kurios gali būti pristatomos fiziškai (*angl. offline*) arba jos gali būti skaitmenizuotos ir pristatomos interneto tinklu (*angl. online*). Tuo tarpu J. Ah-Wong (2001) išryškina logistinius sąvokos požymius ir elektroninę komerciją apibūdina kaip metodą arba kanalą, kurį galima panaudoti elektroniniame versle reklamai, pirkimui, pardavimui, paskirstymui, informavimui ir prekių bei paslaugų pristatymui tiek vietiniams, tiek globaliems pirkėjams ir rinkoms. Kaštų mažinimo ir paslaugos (produkto) kokybės tobulinimo aspektus atspindi E. M. Heffes (2001) pateiktas apibrėžimas, kuriame elektroninė komercija apibrėžiama kaip interneto naudojimas įmonės kuriamos vertės verslo proceso pagrindiniams dalyviams (tiekėjams, darbuotojams, vartotojams, akcininkams ir kt.) didinimui. Šie autoriai neakcentuoja elektroninės komercijos kaip naujos verslo filosofijos, o apibūdina ją tik kaip naują metodą verslo efektyvumui padidinti.

Galima pastebėti, kad J. Fraser (2000), R. Craig (2000) ir kt. elektronei komercijai skiria didesnę vaidmenį, laikydami ją įmonės verslo filosofijos pagrindu ir įmonės veiklos metodus lemiančiu veiksniumi, nei J. Coppel (2000), E. M. Heffes (2001) ir

kt. autoriai, elektroninę komerciją interpretuojantys tik kaip priemonę verslo procesų efektyvumui ir vartotojų pasitenkinimui padidinti.

Elektroninės komercijos apibrėžimus taip pat pateikia įvairios vyriausybės ir tarptautinės organizacijos (*Eurostat*, 2001; JAV Statistikos departamentas, 2004; OECD, 2002; Europos Komisija, 2003), siekdamos sukurti elektroninės komercijos paplitimo matavimo sistemą. Todėl šiuose apibrėžimuose išryškintas techninis elektroninės komercijos aspektas – transakcijų, kurios turėtų būti laikomos kaip elektroninės komercijos pagrindas, samprata.

Europos Komisija (2003) elektroninę komerciją traktuoja globaliai, pabrėždama jos įtaką naujų verslo principų formavimui ir verslo filosofijai, tačiau neakcentuodama elektroninės komercijos funkcionavimo prielaidų.

JAV Statistikos departamentas (2004) elektroninę komerciją apibrėžia kaip bet kokią transakciją, vykdomą naudojant kompiuterinius tinklus, kuomet perduodamos prekių (paslaugų) nuosavybės ar panaudos teisės. Transakcijos atsiranda įvairių elektroninio verslo procesų vyksmo metu, tačiau elektroninės komercijos pagrindas yra tik prekybinės transakcijos.

Ekonominės kooperacijos ir vystymo organizacija²⁴ elektroninę komerciją interpretuoja kaip bet kokios formos transakcijas, susijusias su komercine veikla (įskaitant tiek organizacijas, tiek ir fizinius asmenis), kurios pagrįstos skaitmeninių duomenų (teksto, garso ir vaizdo) apdorojimu ir perdavimu. *OECD* konkretizuoja elektroninės komercijos sampratą, pateikdama elektroninės transakcijos ir internetinės transakcijos apibrėžimus. Akcentuojama, jog paprastai elektroninė komercija sutapatinama tik su internetinėmis transakcijomis, tačiau *OECD* į statistinius duomenis taip pat įtraukia ir kitais informacinių technologijų kanalais vykdomą komercinę veiklą. Todėl elektroninės transakcijos sąvoka nusakoma kaip platusis požiūris į elektroninę komerciją, o internetinės transakcijos sąvoka – kaip siaurasis požiūris, apimantis tik vieną iš daugelio galimų elektroninių transakcijų kanalų.

24 ORGANISATION FOR ECONOMIC COOPERATION AND DEVELOPMENT – OECD, 2002.

2 lentelė.

Sąvoka	Apibrėžimas
Elektroninė transakcija (platusis požiūris)	Tai prekių (paslaugų) pardavimas ar pirkimas (dalyvaujant verslo struktūroms, namų ūkiams, fiziniams asmenims, vyriausybei ar kitoms viešosioms ar privačioms organizacijoms), naudojant informacinių technologijų infrastruktūrą. Prekės ir paslaugos užsakomos per šią infrastruktūrą, bet apmokėjimas ir galutinis prekių (paslaugų) pristatymas gali būti vykdomi fiziškai arba naudojant informacinių technologijų infrastruktūrą.
Internetinė transakcija (siaurasis požiūris)	Tai prekių (paslaugų) pardavimas ar pirkimas (dalyvaujant verslo struktūroms, namų ūkiams, fiziniams asmenims, vyriausybei ar kitoms viešosioms ar privačioms organizacijoms), naudojant Internetą. Prekės ir paslaugos užsakomos Internetu, bet apmokėjimas ir galutinis prekių (paslaugų) pristatymas gali būti vykdomi fiziškai arba Interneto tinklu.

Elektroninės ir internetinės transakcijos apibrėžimai (OECD, 2002)

A. Panagariya (2000), analizuodamas Pasaulio prekybos organizacijos požiūrį į prekybą Internetu, elektroninės komercijos apibrėžimo nepateikia, tačiau skiria tris elektroninės komercijos kūrimo etapus:

1. Elektroninės svetainės sukūrimas ir informacijos apie įmonę pateikimas,
2. Aktyvus ir pasyvus komunikavimas (informacijos nuolatinis atnaujinimas, atsakymai į dažniausiai kylančius klausimus, svetainės lankytojų skaičiaus patikrinimas ir t.t.),
3. Veiklos operacijų įgyvendinimas Internetu: rinkos tyrimas, elektroninės komercijos plano sudarymas, internetinio puslapio sukūrimas, reklama, prekės pristatymas, pirkimo operacijų vykdymas, apmokėjimo bei pristatymo sistemos, konsultacijos ir aptarnavimas parduodant ir jau pardavus prekę, kliento išlaikymas per duomenų ataskaitą ir analizę, arbitražo sistema, užsakymas, vartotojų aptarnavimas, konsultavimas, tiekimo grandžių valdymas ir t.t.

Tačiau Lietuvoje elektroninio verslo ir elektroninės komercijos koncepcijos dar tik pradėdamos nagrinėti, todėl tik keletas autorių (R. Gatautis, M. Kriaucionienė, V. Sūdžius, R. Skyrius) pateikia savo suformuluotus elektroninės komercijos apibrėžimus. Plačiausiai elektroninės komercijos sąvoką traktuoja V. Sūdžius, kuris elektroninę komerciją analizuoja iš teisinės pusės, akcentuodamas du esminius aspektus teisiniu

požiūriu – tai yra prekinių santykių forma, ir šių santykių šalys sąveikauja elektroniniu būdu. Autorius papildo elektroninės komercijos sampratą, nurodydamas elektroninės komercijos objektą, kurį apibrėžia kaip visų ūkinių, komercinių, finansinių ir atsiskaitymo santykių, susijusių su tarptautinių ir vietinių sandorių sudarymu, vykdymu ir kontrole, visumą, palaikomą moderniomis ryšio priemonėmis. Taigi, V. Sūdžiaus nuomone, elektroninė komercija yra tapati įprastinei komercijai (prekybiniams santykiams) ir skiriasi tik naudojamomis priemonėmis (informacinėmis technologijomis) santykiams užtikrinti²⁵.

Analogiškai elektroninę komerciją traktuoja ir R. Gatautis (2002), išanalizavęs užsienio autorių nuomones ir suformulavęs apibendrintą elektroninės komercijos apibrėžimą, kuriame pabrėžia mainų tarp dviejų šalių aspektą. Autoriaus teigimu, elektroninė komercija tik padeda vykdyti mainus, naudojant įvairias elektrones priemones. R. Gatautis elektroninės komercijos sampratai didelį dėmesį skyrė savo disertacijoje „Elektroninės prekybos veiksnys formuojant konkurencinius pranašumus“²⁶, kurioje pabrėžė elektroninės komercijos įtakos ekonomikai ribotumą, teigdamas, jog elektroninė komercija negali visiškai pakeisti fizinės prekyvietės. Labiausiai tikėtinas šių dviejų komercijos formų egzistavimas lygiagrečiai, papildant viena kitą. Toks autoriaus teiginys yra kritikuotinas, kadangi egzistuoja specifinės rinkos, kuriose šiuo metu vykstantys pokyčiai akivaizdžiai įrodo fizinių prekyviečių pakeičiamumo galimybę. Akivaizdus tokios rinkos pavyzdys – programinės įrangos rinka, kurioje elektroninės terpės dėka galima visiškai atsisakyti fizinio prekių transportavimo ir fizinių prekyviečių, prekes perduodant skaitmeniniu pavidalu.

Truputį kitokia elektroninės komercijos sąvoką pateikia M. Kriaučionienė. Autorė neakcentuoja informacinių technologijų svarbos elektroninėje komercijoje, teigdama, jog tai akivaizdu iš pačios sąvokos, kurioje egzistuoja žodis „elektroninė“ arba santrumpa „e-“. Elektroninę komerciją M. Kriaučionienė interpretuoja kaip į organizacijos išorę orientuotus procesus bei sąveikas su jos kontaktinėmis auditorijomis. Apibrėžime detaliai nurodomos įprastinės organizacijos kontaktinės auditorijos (vartotojai, tiekėjai ir verslo

25 SŪDŽIUS V. Elektroninė komercija. Petro ofsetas, 2003.

26 R. GATAUTIS. „Elektroninės prekybos veiksnys formuojant konkurencinius pranašumus“, 2002.

partneriai) bei verslo funkcijos, kurias vykdant gali būti panaudota elektroninė komercija (prekių ar paslaugų pardavimas, marketingo organizavimas, užsakymų priėmimas, tiekimo sistemos tvarkymas, vartotojų aptarnavimas, žaliavų bei kitų produktų įsigijimas). Autorė taip pat pabrėžia laiko, erdvės bei tam tikrą asortimento apribojimų išnykimą, kaip vieną iš svarbiausių elektroninės komercijos privalumų prieš tradicinę komerciją. Galima pastebėti, kad M. Kriaučionienė ignoruoja elektroninės komercijos poveikį įmonės vidiniams procesams, akcentuodama elektroninės komercijos įtakos orientaciją į išorę. Toks požiūris sąlygoja tam tikrą vienpusiškumą, neleidžiantį atlikti globalaus elektroninės komercijos poveikio įmonės veiklai vertinimo²⁷.

T. Šarapovo (1999) nuomone, nagrinėti įvairių šaltinių pateikiami elektroninės komercijos apibrėžimai gali būti klasifikuojami pagal autorių išskiriamą svarbiausią elektroninės komercijos ypatumą. Įvairių autorių darbų analizė rodo, kad elektroninė komercija traktuojama keliais aspektais:

- Kaip įmonės verslo filosofijos pagrindas, siejamas su *naujosios ekonomikos* sąvoka, galintis pakeisti egzistuojančius verslo principus ir sukurti iš esmės naują prekių pirkimo-pardavimo terpę,
- Kaip pagalbinė priemonė verslo procesų efektyvumui ir vartotojų pasitenkinimui padidinti, naudojant naujus išteklius (informacinės technologijos, internetas ir pan.) ar organizacines sistemas (virtualios komandos, komunikacija interneto pagalba ir pan.),
- Kaip naujo pobūdžio komercinių transakcijų šaltinis.

Su elektroninės komercijos samprata siejasi tokios sąvokos, kaip *elektroninis verslas*, *kibernetinė prekyba* ir *interneto komercija*. Tyrimai rodo, kad jos tarpusavyje painiojamos arba vartojamos kaip sinonimai. Bene dažniausiai ekonominėje literatūroje naudojamos *elektroninio verslo* ir *elektroninės komercijos* sąvokos, kurios kartais tapatinamos viena su kita, bet tai prieštarauja šių sąvokų turiniui.

27 MARKEVIČIENĖ, A.; KRIAUČIONIENĖ, M.; DAPKUS, G.; GATAUTIS, R.; SLIVINSKAS, M.; VALIUKONYTĖ, D. Verslas ir e-verslas. Integravimas, galimybės, metodai. Kaunas: Technologija, 2002. 226 p.

Pasak S. Davis (1991) elektroninis verslas apima finansines ir komercines transakcijas, vykstančias elektroninėje terpėje, įskaitant elektroninį keitimąsi duomenimis, elektroninius fondų pervedimus, produktų užsakymą Internetu ir pristatymą. Tokia elektroninio verslo samprata atspindi dvejopą jo struktūrą – elektroninę komerciją ir finansinę veiklą.

3 Lentelė

Esminis aspektas	Metai	Autorius/ institucija	Samprata
Verslo filosofijos pagrindas	2003	Europos Komisija	Nauja verslo filosofija, pagrįsta naujų informacinių technologijų panaudojimu įvairiuose verslo procesuose
	2002	M. Kriaučionienė	Apima į organizacijos išorę orientuotus procesus bei sąveikas su jos kontaktinėmis auditorijomis – vartotojais, tiekėjais ir verslo partneriais, su kuriais įmonė susijusi atlikdama įvairias verslo funkcijas – parduodama prekės ar paslaugas, organizuodama marketingą, priimdama užsakymus, tvarkydama tiekimo sistemą, aptarnaudama vartotojus, išsigydama žaliavų bei kitų produktų.
	2000	J. Fraser	Vienas iš naujų komunikacijos būdų, sąlygotų sparčios Interneto plėtros
	2000	R. Craig	Informacinių technologijų pagalba vykdoma saugi prekyba prekėmis, informacija ir paslaugomis
Pagalbinė priemonė verslo procesų efektyvumui ir vartotojų pasitenkinimui padidinti	2003	R. Skyrius	Pardavimai, naudojant elektroninę terpę
	2002	R. Gatautis	Mainai tarp dviejų šalių (asmenų ar organizacijų), atliekami technologijų pagalba, bei kitos vidinės ar išorinės veiklos, atliekamos elektroninėmis priemonėmis ir palengvinančios mainus.
	2001	E. M. Heffes	Interneto naudojimas įmonės kuriamos vertės verslo proceso pagrindiniams dalyviams (tiekėjams, darbuotojams, vartotojams, akcininkams ir kt.) didinimui

Esminis aspektas	Metai	Autorius/ institucija	Samprata
	2001	J. Ah-Wong	Metodas arba kanalas, kurį galima panaudoti elektroniniame versle reklamai, pirkimui, pardavimui, paskirstymui, informavimui ir pristatymui prekių ir paslaugų tiek vietiniams, tiek globaliems pirkėjams ir rinkoms
	2001	I. Lewis	Organizacinių sistemų kombinacija (suderinimas tarpusavyje), kuri sukuria terpę elektronei prekybai materialiais ir nematerialiais produktais
	2000	J. Coppel	Prekyba internete prekėmis ir paslaugomis, kurios gali būti pristatomos fiziškai, arba jos gali būti skaitmenizuotos ir pristatomos Interneto tinklu
	2000	R. P. Parker	Naujų išteklių panaudojimas, siekiant geresnių veiklos rezultatų nei konkurentų
	1995	D. Tapscott	
Naujo pobūdžio komercinių transakcijų šaltinis	2004	JAV Statistikos departamentas	Bet kokia transakcija, vykdoma naudojant kompiuterinius tinklus, kuomet perduodamos prekių (paslaugų) nuosavybės ar panaudos teisės
	2003	V. Sūdžius	Prekybinių santykių forma, kurioje tarpusavyje susijusios šalys sąveikauja elektroniniu būdu, naudodamos informacines technologijas.
	2002	<i>OECD</i>	Bet kokios formos transakcijos, susijusios su komercine veikla (įskaitant tiek organizacijas, tiek ir fizinius asmenis), kurios pagrįstos skaitmeninių duomenų (teksto, garso ir vaizdo) apdorojimu ir perdavimu
	2001	<i>Eurostat</i>	Transakcijos, vykdomos Interneto protokolu grįstais tinklais ir kitais kompiuteriniais kanalais

Elektroninės komercijos sampratos

3. ELEKTRONINIO VERSLO PLĖTRĄ ĮTAKOJANČIŲ VEIKSNIŲ ANALIZĖ

3.1. Informacinių technologijų išvystymo bei vartojimo lygis

Šiuolaikiniame pasaulyje siekis ugdyti žinių visuomenę, sukurti globalią žiniomis grįstą ekonomiką – vienas svarbiausių informacinės ir žinių visuomenės politikos tikslų, labiausiai išsivysčiusių šalių ūkio raidą lemiantis veiksnys. Todėl labai svarbu skatinti informacinių technologijų išsivystymą šalyse²⁸.

Lisabonos strategijos pagrindinis tikslas – per 10 metų Europos Sąjungą paversti „konkurencingiausia ir dinamiškiausia žinių pagrindu augančia ekonomika pasaulyje“, spartinant technologinę pažangą, kuriant žinių visuomenę, atliekant būtinas ekonomines reformas ir mažinant socialinę atskirtį. Tad skatinama informacinių technologijų ir telekomunikacijų sektoriaus plėtra, dėmesys mokslinių tyrimų bei inovacijų sritims, verslo ir mokslo bendradarbiavimo iniciatyvos, mokymosi visą gyvenimą principas bei tęstinis Lisabonos strategijos tikslų įgyvendinimas mažins šalies ekonominio išsivystymo lygio atsilikimą nuo ES šalių vidurkio bei ves šalį žinių ekonomikos link²⁹.

Lietuvos atsilikimą nuo pirmaujančių Europos Sąjungos valstybių daugiausia apsprendžia žemas investicijų į mokslinius tyrimus ir technologijų plėtrą lygis. Vyriausybė nusprendė 10 proc. 2007 – 2013 metų finansinės ES paramos skirti šiai sričiai³⁰.

28 Žinių ekonomikos konferencija. Ministro Pirmininko GEDIMINO KIRKILO sveikinimo kalba tarptautinėje konferencijoje „Žinių ekonomika įsiliejant į greitkelį“, 2006.

29 LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖ. Nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo programa. 2005 m. lapkričio 22 d. nutarimu Nr. 1270.

30 Žinių ekonomikos konferencija. Ministro Pirmininko GEDIMINO KIRKILO sveikinimo kalba tarptautinėje konferencijoje „Žinių ekonomika įsiliejant į greitkelį“.

Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie LRV užsakyto tyrimo duomenimis 2005 m. pagrindinių viešųjų paslaugų perkėlimo į elektroninę terpę lygis Lietuvoje siekė 64 proc. (palyginimui, 2004 m. – 50 proc.) Verslui skirtos paslaugos į internetą perkeliamos sparčiau, negu skirtos gyventojams – verslui skirtų paslaugų perkėlimo į internetą lygis 2005 m. siekė 76 proc. (palyginimui, 2004 m. - 60 proc.); gyventojams skirtų paslaugų perkėlimo į internetą lygis siekė 56 proc. (palyginimui, 2004 m. - 44 proc.) Viešosios paslaugos internete – reikalauja kompleksinių žinių, todėl ir toliau steigiami viešieji interneto prieigos taškai. Šiuo metu Lietuvoje yra apie 700 viešųjų interneto prieigos taškų. Dalis jų įsteigta aljanso „Langas į ateitį“, pasinaudota ir Phare programos lėšomis. Artimiausiu metu naudojantis ES struktūrinių fondų lėšomis planuojama įsteigti dar 400 tokių taškų. Pagal judriojo telefono ryšio skvarbą Lietuva užima lyderio pozicijas ne tik Europos Sąjungoje, bet ir pasaulyje³¹.

Tarptautinės telekomunikacijų rinkos tyrimų agentūros „Informa Telecoms & Media“ duomenimis 2005m. gruodį Lietuvos judriojo ryšio skverbtis (138,53 proc.) buvo didžiausia pasaulyje (antroje vietoje Liuksemburgas – 131,95 proc.).

Pastebima, jog sparčiai auga gyventojų naudojančių internetą namuose skaičius. Remiantis Statistikos departamento duomenimis 2006 m. namų ūkių turinčių interneto prieigą skaičius išaugo net 2,2 karto ir sudarė 32 proc. visų namų ūkių (palyginimui, 2005m. namų ūkių turinčių interneto prieigą turėjo 14,4 proc.).

Didžiąją dalį Lietuvoje sukuriama pridėtinės vertės kuria paslaugų sektorius, tačiau darbo našumo augimas ir pridėtinės vertės augimo vienam darbuotojui paslaugų sektoriuje yra problematiškas, nes šiame sektoriuje procesų ir technologinės naujovės diegiamos žymiai sudėtingiau, o pagrindinis našumo veiksnys yra aukšta darbo jėgos kvalifikacija.

Elektroninės valdžios portale šiuo metu pateikiama 750 nuorodų į valstybinių institucijų teikiamas viešąsias elektronines paslaugas. Čia viešosios elektroninės

31 INFORMACINĖS VISUOMENĖS PLĖTROS INSTITUTAS. Statistika. Tikimasi spartesnės informacijos ir ryšių technologijų plėtros, 2006.

paslaugos ir informacija surūšiuotos pagal verslo subjektus ir gyventojus, todėl vartotojas turi galimybę greitai ir patogiai gauti dominančią viešąją informaciją, kuri pateikiama lietuvių ir anglų kalbomis.

Viena iš esminių inovacinės veiklos ir žiniomis grįstos ekonomikos plėtros sąlygų – informacinių ir ryšių technologijų sklaida. Valstybė ir toliau plėtos jai būtina infrastruktūrą, sudarys palankias sąlygas teikti viešąsias paslaugas, suderinusi valstybės informacijos šaltinius (registrus, informacines sistemas).

Naudojant ES struktūrinių fondų lėšas diegiamos viešosios elektroninės paslaugos šalies gyventojams ir verslui, taip pat elektroninės sveikatos, mokymosi, viešųjų pirkimų paslaugos, vystomi elektroninio dalyvavimo (eDemokratijos) procesai. Plėtojant elektroninį turinį siekiama didinti lietuviško turinio apimtį internete: skaitmeninant ir skleidžiant Lietuvos kultūros paveldą. Šios plėtros kryptys nukreiptos į skaitmeninės atskirties mažinimo politiką, užtikrinančią, kad technologijomis būtų lengva naudotis, jos būtų pritaikytos žmonėms.

Verslo informacijos geografinė analizė Geografinė aplinka yra labai svarbi įvairių sričių verslo bei kitos veiklos sėkmingam vystymui. Verslo sėkmę įtakoja įvairūs faktoriai: tam tikros vietos demografinė situacija, infrastruktūros išvystymo lygis, konkurencinė aplinka bei daugelis kitų. Verslo (veiklos) analitikos (Business Intelligent, BI) ir Geografinių informacinių sistemų (GIS) bendras naudojimas suteikia papildomas galimybes verslo analizėje bei suteikia papildomą pagrindą sprendimų priėmimui. Apytikriai apskaičiuota, kad virš 80% visų įvairiose ūkio šakose naudojamų duomenų yra susijusių su geografija (padėti žemės paviršiuje). Šių erdvinių parametrų panaudojimas verslo analitikoje yra vadinamas Erdvine arba Išplėstine verslo analitika (eXtended Business Intelligence, XBI).

Erdvinėje verslo analitikoje didelę reikšmę turi informacijos erdvinis pateikimas. Verslo analizės rezultatų atvaizdavimas žemėlapyje leidžia greitai ir vaizdžiai suvokti duomenų išsidėstymą erdvėje - tai ko neįmanoma pamatyti lentelėse ar grafikuose, puikiai atsispindi pateikiant tuos pačius duomenis erdviškai. Atliekant

informacijos tematinį atvaizdavimą - tiek apibendrinant duomenis stambiais regionais, tiek juos detalizuojant smulkesniais plotais ar pavieniais verslo objektais - leidžia surasti tuos duomenų ryšius, kurių neįmanoma išvelgti kitomis priemonėmis.

3.1.1. Informacinių technologijų rinka: pasiūla ir paklausa

Informacinės ir ryšių technologijos

- 13 iš 20 Baltijos šalių didžiausių IT paslaugų kompanijų įsikūrusios Lietuvoje
- Šalyje veikia septyni universitetai, kasmet paruošiantys daugiau nei 1000 IT specialistų
- Lietuvoje puikiai išvystyta elektroninės bankininkystės sistema, ja naudojasi per 80 proc. interneto vartotojų (RAIT tyrimo duomenys).
- Didžiuosiuose šalies miestuose gerai išvystytas viešųjų interneto prieigos centrų tinklas
- Šalyje sukurta pažangiausia Baltijos šalyse telekomunikacijų infrastruktūra (įdiegta EDGE technologija, 3,6 Mbps greičio 3G mobiliojo ryšio infrastruktūra)
- Tarptautinės telekomunikacijų rinkos tyrimų agentūros „Informa Telecoms & Media“ duomenimis, Lietuvoje – didžiausia mobiliojo ryšio skverbtis pasaulyje (2005 m. metų pabaigoje ji siekė 138,5 proc.)
- 2005 m. Europos Komisijos ataskaitoje apie Elektroninių ryšių rinkas ir reguliavimą nurodoma, kad Lietuvoje yra mažiausios mobiliojo ryšio paslaugų kainos iš visų ES šalių
- Su informacinėmis ir ryšių technologijomis susijusią veiklą vykdančios įmonės ypač sparčiai augo 2005 m. – tai susiję ir su valstybiniu lygiu suvokta šios veiklos srities svarba. IRT – vienas iš prioritetinių, Lietuvos ūkio raidai ypatingą reikšmę turinčių sektorių. Ne tik Lietuva, bet ir Europos Sąjunga informacinių technologijų plėtrą laiko prioritetine, nes technologinė pažanga, be kita ko, lemia ir sėkmingą žinių ekonomikos kūrimą.

- Informacinių ryšių technologijų tyrimų ir specialistų rengimo centrai Vilniuje ir Kaune

Vilniuje ir Kaune veikia arti 10 aukštųjų mokyklų (universitetų ir kolegijų), rengiančių informacinių technologijų specialistus ir vykdančių aktyvią mokslinę veiklą IRT srityje. Ypač stipri šios krypties mokslo bazė sukurta Kauno technologijos universitete. Taip pat aukštą mokslinių tyrimų potencialą turi Matematikos ir informatikos institutas, Vilniaus universitetas, Vilniaus Gedimino technikos universitetas. Kartu visos šios mokslo institucijos, aktyviai bendradarbiaudamos su verslo sektoriumi, dalyvauja dinamiškai vystant šalies IRT.

Šiuo metu šalyje yra apie tūkstantis informacinių technologijų įmonių, kuriose dirba daugiau nei 15 tūkst. informatikos specialistų. Nors sektoriuje daugiausia veikia nedidelės įmonės, prekiaujančios kompiuterine įranga, didžiausią indėlį į šalies ekonomiką įneša sparčiai besiplečiančios įmonės, teikiančios kompleksinius IRT sprendimus.

IRT sektoriuje skiriamos dvi veiklos kryptys:

- Informacinių technologijų sprendimai, apimantys IT programinės įrangos gamybą, kompiuterinės ir techninės įrangos gamybą ir susijusias paslaugas.
- Elektroninių ryšių paslaugos, apimančios telekomunikacijas, interneto prieigą ir kabelinės televizijos paslaugas.

Pastaraisiais metais informacinių technologijų įmonių indėlis į Lietuvos ekonomiką sparčiai didėja. Asociacija „Infobalt“ prognozuoja, kad vien mažmeninė IT rinka 2006 m., palyginti su 2005 m., išaugo beveik 15 proc. – iki 1,1 mlrd. litų. Dešimtys įmonių vykdo užsienio užsakymus; kuriamos bendros Lietuvos ir užsienio kapitalo įmonės. Nemaža dalis įmonių veiklą pradėjo nuo prekybos kompiuterine technika ir susijusių paslaugų teikimo. Šiandien tai – įmonių grupės, teikiančios kompleksines paslaugas ir sėkmingai konkuruojančios ne tik Lietuvoje, bet ir tarptautinėje rinkoje.

4 Lentelė

2005 m. didžiausios Lietuvos IT paslaugų įmonės, patenkančios ir į Baltijos šalių 20-tuką				
	Bendrosios pajamos, tūkst. eurų		Pajamos iš IT paslaugų, tūkst. eurų	
	2005 m.	2004 m.	2005 m.	2004 m.
„Sonex Holding“	79 066	66 902	15 639	10 861
„Blue Bridge“	23 712	19 811	3 539	2 007
„Alna Group“	20 361	17 016	7 768	7 697
„Elsis Group“	17 450	13 707	4 300	1 739
„New Vision Baltija Group“	10 832	8 515	2 143	2 027
„Sintagma Group“	7 436	7 878	2 882	2 491
„Baltic Amadeus“	7 180	10 641	1 561	1 277
„MicroLink Lietuva“	4 630	2 887	4 018	2 823
„Baltic Data Center“	4 021	3 615	4 021	3 615
„HNIT-Baltic Geinfoservisas“	3 131	2 318	1 702	1 183
„Algoritmų sistemos“	2 308	2 041	1 722	1 970
„Prototechnika Group“	1 485	1 481	1 334	1 300
Edrana	1 265	1 103	1 206	1 056

Šaltinis³²: „Baltic ICT Market News“, 2006 m.

Šalyje veikia ir stambių tarptautinių IT korporacijų atstovybės: „HP Lietuva“, „IBM Lietuva“, „Microsoft Lietuva“. Nebrangūs aukštos kvalifikacijos specialistai, gera infrastruktūra pritraukia į Lietuvą vis didesnę dalį regioninės korporacijų veiklos: 2005 m. pabaigoje bendrovė IBM Lietuvoje įsteigė klientų aptarnavimo centrą, kuris yra Suomijos vystymo paslaugų („Application Services“) organizacijos dalis. Centras teikia

32 Bendrovės „Prime Investment“ parengtas leidinys „Baltic ICT Market News“, 2006

paslaugas IBM klientams Šiaurės regione. Jame dirba „Java“ programuotojai ir SAP konsultantai.

Kalbant apie elektroninių ryšių paslaugas, tai šis sektorius Lietuvoje yra vienas progresyviausių regione. Interneto skvarba auga didžiuliu greičiu, o mobiliojo ryšio skvarba 2005 m. viršijo 130 proc. – tai aukščiausias rodiklis pasaulyje.

2005 m. rinkoje veikė jau apie 40 įmonių, teikiančių fiksuotos telefonijos paslaugas (IP arba kabelinės televizijos tinklais), 109 įmonės teikė interneto prieigos paslaugas (16 iš jų siūlė plačiajuostį internetą). „Teo LT“ (buv. „Lietuvos telekomas“) šioje rinkos dalyje išlaikė lyderio pozicijas, 2005 m. gavusi 84,073 mln. litų grynojo pelno – 2,5 karto daugiau nei 2004 m., o pajamas išauginusi 1,5 proc. iki 733,495 mln. litų. Ryšių reguliavimo tarnybos duomenimis, bendros elektroninių ryšių sektoriaus pajamos 2006 m. II ketvirtį sudarė 663, 21 mln. Lt.

Elektroninių ryšių sektoriaus pajamų pasiskirstymas pagal rinkas 2006 m. II ketv.

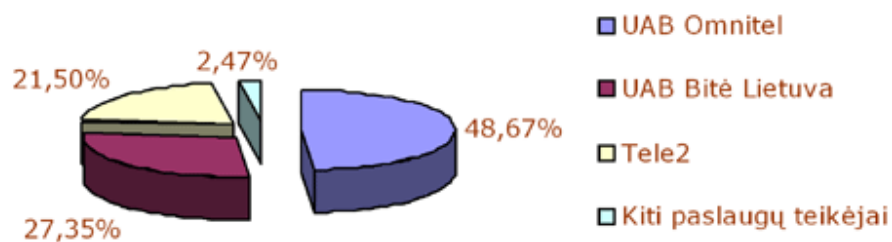

Šaltinis³³: Ryšių reguliavimo tarnybos ataskaita, 2006 m. II ketvirtis

33 RYŠIŲ REGULIAVIMO TARNYBOS ataskaita apie Elektroninių ryšių rinką, 2006 m. II ketvirtis

Didžiausia pagal pajamas rinkos dalis – apie 45 proc. – tenka mobiliojo (judriojo) ryšio paslaugoms. Šią rinkos dalį 2006 m. II ketvirtį aptarnavo trys operatoriai – UAB „Omnitel“, UAB „Bitė Lietuva“ ir UAB „Tele2“, ir keturi paslaugų teikėjai (vadinamieji virtualūs operatoriai), naudojantys „Bitė Lietuva“ tinklą. Dar keturios įmonės perpardavinėjo operatorių teikiamas paslaugas. Ryšių reguliavimo tarnybos duomenimis, bendros mobiliojo ryšio operatorių ir paslaugų teikėjų pajamos 2006 m. II ketvirtį sudarė 299,48 mln. Lt.

Viešųjų judriojo telefono ryšio operatorių ir paslaugų teikėjų rinkos dalys pagal pajamas 2006 m. II ketv.

Šaltinis³⁴: Ryšių reguliavimo tarnybos ataskaita, 2006 m. II ketvirtis

„Business Monitor International“ ekspertai prognozuoja, kad mobiliojo ryšio rinkos augimas jau šiais metais stabilizuosis ir 2006–2010 m. vartotojų skaičius didės ne daugiau kaip po 5 proc. kasmet.

Įmonių veikloje informacinės technologijos daro didelę įtaką: jų augimui, plėtrai bei darbo kokybei. Informacinių technologijų panaudojimas įmonėse matyti 5, 6, 7,8 lentelėse.

³⁴ RYŠIŲ REGULIAVIMO TARNYBOS ataskaita apie Elektroninių ryšių rinką, 2006 m. II ketvirtis

5 lentelė

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Iš viso	80,2	84,4	84,8	89,7	91,7	91,7
Apdirbamoji gamyba	82,1	85,3	81,7	87,7	91,3	89,4
Elektros, dujų ir vandens tiekimas	97,9	100	100
Statyba	95,0	92,4	95,0
Prekyba	80,1	85,2	86,9	91,2	91,5	93,6
Viešbučiai ir restoranai	74,8	79,6	70,0	73,5	74,5	77,8
Transportas ir sandėliavimas	70,4	76,3	84,3	86,9	92,0	91,2
Paštas ir telekomunikacijos	100	100	100	98,5	100	100
Finansinis tarpininkavimas	100	100	100	100	100	98,4
Kompiuteriai ir su jais susijusi veikla	95,6	98,9	96,5	100	100	100
Nekilnojamasis turtas, nuoma ir kita verslo veikla	85,2	86,1	93,0	93,8	99,0	93,7
Poilsio organizavimo, kultūrinė ir sportinė veikla	100	97,9	98,8
Kita aptarnavimo veikla	59,2	92,8	77,6

Įmonių apsirūpinimas kompiuteriais (šaltinis ³⁵: Statistikos departamentas prie Lietuvos respublikos vyriausybės)

„...“ - nėra duomenų, nors toks reiškinys (rodiklis) atitinkamu laikotarpiu buvo.

6 lentelė

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Iš viso	58,6	65,5	68,5	79,8	85,2	87,5
Apdirbamoji gamyba	58,3	65,0	66,2	75,0	83,6	85,4
Elektros, dujų ir vandens tiekimas	89,3	88,8	96,4
Statyba	81,1	85,5	91,3

35 STATISTIKOS DEPARTAMENTAS PRIE LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS.
Informacinių technologijų naudojimas įmonių darbe, 2006

Prekyba	57,6	65,0	70,1	83,4	86,2	88,2
Viešbučiai ir restoranai	55,3	60,2	44,3	59,8	63,3	74,9
Transportas ir sandėliavimas	52,5	59,9	69,4	79,6	84,7	86,2
Paštas ir telekomunikacijos	96,0	96,0	95,0	95,6	100	100
Finansinis tarpininkavimas	98,6	98,6	97,5	98,8	100	97,6
Kompiuteriai ir su jais susijusi veikla	92,2	96,7	96,5	94,3	100	100
Nekilnojamasis turtas, nuoma ir kita verslo veikla	61,9	68,0	75,5	86,8	95,0	91,3
Poilsio organizavimo, kultūrinė ir sportinė veikla	95,7	97,9	98,8
Kita aptarnavimo veikla	51,3	76,3	71,6

Įmonių naudojimas internetu (šaltinis³⁶: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos vyriausybės)

„...“ - nėra duomenų, nors toks reiškinys (rodiklis) atitinkamu laikotarpiu buvo.

7 lentelė

	Darbuotojų, naudojančių kompiuterius, dalis			Darbuotojų, naudojančių internetą, dalis		
	2004	2005	2006	2004	2005	2006
Iš viso	24,5	27,0	29,3	19,6	21,9	25,2
Apdirbamoji gamyba	15,6	17,2	17,8	11,8	13,5	14,7
Elektros, dujų ir vandens tiekimas	35,4	39,9	46,4	32,2	30,9	34,7
Statyba	12,0	12,6	14,7	9,9	11,2	13,5
Prekyba	33,2	37,2	37,9	24,8	28,7	31,6
Viešbučiai ir restoranai	16,9	21,4	20,8	11,3	14,3	14,4
Transportas ir sandėliavimas	18,5	23,6	21,2	13,6	17,5	18,5
			50,3			45,7
Paštas ir telekomunikacijos	39,7	47,7		33,9	42,0	
Finansinis tarpininkavimas	76,9	79,8	92,0	71,7	74,8	88,8

36 STATISTIKOS DEPARTAMENTAS PRIE LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS.
Informacinių technologijų naudojimas įmonių darbe, 2006

	Darbuotojų, naudojančių kompiuterius, dalis			Darbuotojų, naudojančių internetą, dalis		
Kompiuteriai ir su jais susijusi veikla	88,8	88,4	96,1	86,8	87,0	95,6
Nekilnojamasis turtas, nuoma ir kita verslo veikla	37,2	40,5	42,0	32,8	34,1	37,9
Poilsio organizavimo, kultūrinė ir sportinė veikla	37,3	43,0	49,0	31,6	41,2	41,2
Kita aptarnavimo veikla	10,8	21,3	22,1	7,9	16,6	18,6

Darbuotojų, dirbančių su kompiuteriais ir internetu, dalis įmonėse (šaltinis: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos vyriausybės)

8 lentelė

	2004	2005	2006
Naudoja elektroninės saugos priemones	93,6	92,7	95,6
Antivirusinės programos	86,6	88,0	89,9
Ugniasienės (firewalls)	25,1	30,9	34,2
Saugus serveris	29,0	22,3	27,7
Duomenų kopijos	39,0	40,3	44,0
Autentiškumo mechanizmai	29,5	35,8	41,8
Duomenų kodavimas	11,1	10,1	11,2
Turėjo elektroninio saugumo problemų	44,3	37,4	40,2

Elektroninė sauga ir naudojamos priemonės (šaltinis³⁷: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos vyriausybės)

Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės pranešime pažymima, kad siekiant skatinti ekonomiką, kuri remtųsi

37 STATISTIKOS DEPARTAMENTAS PRIE LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS.
Informacinių technologijų naudojimas įmonių darbe, 2006

naujausiomis technologijomis, numatoma ypatingą dėmesį skirti elektroninės infrastruktūros, elektroninio turinio ir viešųjų paslaugų plėtrai. Tam numatyta ir 2007–2013 m. ES struktūrinių fondų parama.

Aukštųjų technologijų paramos programos projekte numatomos šios perspektyvą turinčios kryptys:

- sudėtingų sistemų modeliavimo priemonių kūrimas
- programų sistemų technologijos
- informacinių valdymo sistemų technologijos
- išskirstytų ir integruotų interneto, multimedijos ir mobiliųjų sistemų kūrimas
- federacinių duomenų bazių inžinerija
- didelio našumo skaičiavimų ir informacinių tinklų plėtra
- taikomųjų modelių ir programų, besiremiančių lygiagrečių ir paskirstytų skaičiavimų tinklo (angl. grid) technologijomis, kūrimas.

3.2. Elektroninį verslą reglamentuojanti teisinė bazė

3.2.1. Lietuvoje elektroninį verslą reglamentuojanti teisinė bazė

Pasaulyje vyksta permainos: sparčiai keičiasi tiek rinkos, tiek darbo vietų, namų ūkio ir laisvalaikio aplinka. Žmonių veiklą vis mažiau riboja nuotoliai ir laikas, veikla darosi globališkesnė, stiprėja specializacija. Labai aktualu bendradarbiauti konkuruojant atvirosios rinkos ekonomikos sąlygomis. Atsiranda naujo tipo – virtualiųjų įmonių, elektroninio viešojo administravimo, darbo, mokymosi ir kultūros plėtros – galimybių. Ypač didelę reikšmę įgyja informuotumas, kompetencija, gebėjimas naudotis informacinių technologijų teikiamomis galimybėmis.

Šios ypatybės skatina permainas, nes jos yra gyvenimo kokybės ir socialinės gerovės kūrimo, kultūros vertybių ir kalbos išsaugojimo laidas, ūkinės veiklos katalizatoriai, demokratijos plėtros, bendradarbiavimo regionų ir valstybių lygiu, valstybės valdymo pagalbininkai.

Informacinės technologijos kartu su interneto plėtra sudaro palankias sąlygas elektroninei komercijai skverbtis į visas veiklas ir visuomenės gyvenimo sritis, nors tai

nereiškia, kad siekiama vien tik ekonominės naudos. Lietuvoje elektroninį verslą reglamentuoja įvairūs nutarimai, įstatymai, kurie nusako informacinių technologijų naudojimosi galimybes, apribojimo taisykles. Visi dokumentai bei nutarimai yra itin svarbūs stengiantis plėtoti ir vystyti informacinės technologija mūsų visuomenėje. Šių dokumentų analizė leistų susiorientuoti ar pakankama yra teisinė bazė Lietuvoje reglamentuojanti elektroninio verslo sritį. Vieni iš svarbiausių elektroninio verslo ir apskritai verslo plėtros prielaidų bei sąlygų yra teisinės norminės bazės sukūrimas ir tinkamas jos pritaikymas. Elektroninis verslas yra tvarkomas ir reguliuojamas šalies vidaus ir tarptautinių norminių teisinių aktų. *Elektroninis verslas nėra ribojamas, todėl itin svarbu, kad vietiniai norminiai dokumentai būtų pritaikomi ir suderinami tarptautiniu mastu*, ypač Europos Sąjungos teisės atžvilgiu. Tai atitinka ir darbe iškelta vieną iš problemų, kad nėra suderinamumo tarp Lietuvos ir ES teisinių dokumentų. Todėl toliau pateikiami teisės aktai Lietuvoje ir ES bei analizė.

- **1992 m. kovo 25 d.** Lietuvos Respublikos Vyriausybė nutarė pradėti nacionalinės informacinės infrastruktūros sukūrimo ilgalaikį projektą "Lietuva 2000". Vykdydama Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės programą, kurioje numatyta sukurti šiuolaikinę informacinę infrastruktūrą Lietuvoje, Lietuvos Respublikos Vyriausybė nutarė pradėti nacionalinės informacinės infrastruktūros sukūrimo ilgalaikį projektą "Lietuva 2000", panaudojant užsienio patirtį ir paramą. Šiame projekte numatytos techninės, technologinės, teisinės ir organizacinės priemonės valstybės bei ūkio institucijų ir piliečių informaciniam aptarnavimui garantuoti.
- **1995 m. gegužės 5 d.** Lietuvos Respublikos Vyriausybė įpareigojo Ryšių ir informatikos ministeriją parengti Lietuvos Respublikos Vyriausybės administracinės informacinės sistemos (VADIS) projekto techninio-ekonominio pagrindimo medžiagą, techninę užduotį ir realizavimo darbų planą. Siekdama, kad sparčiau būtų kuriama Lietuvos Respublikos Vyriausybės informacinė sistema, ir vykdydama Valstybinę ryšių ir informatikos plėtojimo programą, Lietuvos Respublikos Vyriausybė nutarė parengti Lietuvos Respublikos Vyriausybės administracinės informacinės sistemos (VADIS) projekto

techninio-ekonominio pagrindimo medžiaga, techninę užduotį ir realizavimo darbų planą.

- **1995 m. rugsėjo mėn.** Įkurta informacinių technologijų, telekomunikacijų ir raštinės įrangos įmonių asociacija "Infobalt".
- **1997 m. gruodžio 23 d.** Lietuvos Respublikos Vyriausybė nutarė pavesti Ryšių ir informatikos ministerijai parengti Informacinės visuomenės kūrimo Lietuvoje programą, suderintą su atitinkamomis Europos Sąjungos nuostatomis. Papildydama Valstybinę ryšių ir informatikos plėtojimo programą ir siekdama paspartinti Lietuvos integravimosi į Europos Sąjungą procesus, Lietuvos Respublikos Vyriausybė priėmė nutarimą pavesti ryšių ir informatikos ministerijai iki 1998 m. balandžio 30 d. parengti Informacinės visuomenės kūrimo Lietuvoje programą, suderintą su atitinkamomis Europos Sąjungos nuostatomis. Taip pat įpareigoti visas valstybės valdymo ir savivaldos institucijas, valstybines įstaigas, įmones ir organizacijas, mokslo ir švietimo įstaigas paskirti kompetentingus ir atsakingus savo atstovus į Ryšių ir informatikos ministerijos kuriamas specialistų darbo grupes bei teikti pagal šios ministerijos nustatytą formą visus duomenis apie informatikos srities darbus (skiriamas lėšas, kuriamas sistemos, nupirktą ar numatomą pirkti kompiuterinę ir sistemine programinę įrangą, mokslo tiriamuosius darbus).
- **1998 m. gegužės 25 d.** Lietuvos Respublikos Vyriausybė nutarė sudaryti nuolatinę informacinės visuomenės komisiją.
Šiuo įstatymu buvo nutarta sudaryti nuolatinę informacinės visuomenės komisiją ir nustatyti jos funkcijas – nagrinėti informacinės visuomenės kūrimo problemas bei teikti Lietuvos Respublikos Vyriausybei pasiūlymus, kaip jas spręsti.
- **2000 m. liepos 11 d.** Priimtas Elektroninio parašo įstatymas. Šis įstatymas reglamentuoja elektroninio parašo kūrimą, tikrinimą, galiojimą, parašo naudotojų teises ir atsakomybę, nustato sertifikavimo paslaugas ir reikalavimus jų teikėjams bei elektroninio parašo priežiūros institucijos teises ir funkcijas.
Šis įstatymas nereglamentuoja parašo formavimo ir tikrinimo duomenų bei elektroninio parašo įrangos naudojimo elektroninių duomenų konfidencialumui užtikrinti.

Asmens, nutarusio savo veikloje naudoti elektroninį parašą, prašymu sertifikavimo paslaugų teikėjas sukuria jam parašo formavimo ir tikrinimo duomenis, naudodamas elektroninio parašo įrangą. Šiuos duomenis gali susikurti ir pats asmuo.

Kvalifikuotus sertifikatus sudarantis sertifikavimo paslaugų teikėjas turi atiduoti parašo formavimo duomenis tik tam asmeniui, kurio prašymu jie buvo sukurti, nepasilikdamas jų kopijos ir užtikrindamas jų slaptumą.

Parašo tikrinimo duomenys yra vieši. Sertifikavimo paslaugų teikėjas įrašo juos į pasirašančiam asmeniui sudaromą sertifikatą ir teikia visiems parašo naudotojams. Jei parašo formavimo ir tikrinimo duomenis susikūrė pats pasirašantis asmuo, sertifikatui sudaryti jis perduoda parašo tikrinimo duomenis sertifikavimo paslaugų teikėjui.

Sertifikavimo paslaugų teikėjai teikia šias sertifikavimo paslaugas, susijusias su elektroninio parašo naudojimu:

- pagrindines - sertifikatų sudarymo ir jų duomenų teikimo parašo naudotojams elektroniniams parašams tikrinti;
 - pagalbines - laiko žymos formavimo, asmenų konsultavimo, asmenų registravimo sertifikatams gauti ir kitas šiai kategorijai priskiriamas paslaugas.
- **2000 m. lapkričio 6 d.** E-Vyriausybės darbo grupė pristatė Ministrui Pirmininkui Vyriausybės ir kitų vykdomosios valdžios institucijų tinklapių ir e-Vyriausybės koncepcijas.

E-Vyriausybės koncepcijos įgyvendinimas leis iš esmės pakeisti piliečių ir valstybės bendravimo pobūdį. Koncepcijoje numatoma, kad iki 2005 metų visos Vyriausybės teikiamos paslaugos bus prieinamos internetu. Kreipiantis į valstybės institucijas atkris būtinybė derintis prie tarnautojų darbo laiko, gaišti eilėse prie kabinetų, paslaugos bus prieinamos iš bet kurios pasaulio vietos, bet kuriuo paros metu. Šie pasikeitimai padarys aptarnavimą valstybės institucijose patogesni, pigesni, lankstesni.

Paslaugų teikimas internetu ne tik pagerins valstybės įstaigų klientų aptarnavimą. Tikimasi, kad e-Vyriausybės koncepcijos įgyvendinimas sukurs internete didelį prieinamų paslaugų spektrą, o tai stipriai paskatins vartotojų internete augimą,

greitesnę kompiuterizaciją ir e-verslo plėtrą. Tuo būdu e-Vyriausybė yra matoma kaip didelis žingsnis plėtojant Lietuvoje informacinę visuomenę.

Valstybės institucijų „Vartuose” pateikiama informacija turi būti grupuojama pagal gyvenimo sritis. Informacijos grupavimo centras turi būti žmogaus problemos ir jų sprendimai. Taip pat turi egzistuoti ir informacija, suskirstyta pagal valstybės institucijų struktūras ir funkcijas.

„Vieno langelio” principas. Visa informacija apie valstybės institucijas, jų funkcijas, piliečių ir įmonių problemas bei jų sprendimus turi būti pasiekama vienu interneto adresu. Taip turi būti įgyvendintas Saulėlydžio komisijos nustatytas “vieno langelio” principas.

- **2001 m. vasario 27 d.** Lietuvos Respublikos Vyriausybė nutarė sudaryti tarpžinybinę Informacinės visuomenės plėtros komisiją. Siekdama skatinti šiuolaikinių informacijos technologijų plėtrą visuomenės gyvenime (viešojo administravimo, verslo, švietimo, mokslo ir kitose srityse), veiksmingiau panaudoti šias technologijas šalies viešajam administravimui modernizuoti, kuriamoms informacinėms sistemoms integruoti, vykdyti Lietuvos Respublikos Vyriausybės programą, parengti ir įgyvendinti atitinkamos jos dalies veiksmų planą, atskiras veiklos programas (e.valdžios, e.raštingumo, e.verslo ir kt.), koordinuoti ministerijų, Vyriausybės įstaigų ir kitų valstybės institucijų veiklą šioje srityje.
- **2001 m. vasario 28 d.** Lietuvos Respublikos Vyriausybė patvirtino Lietuvos nacionalinės informacinės visuomenės plėtros koncepciją. Informacijos, mokėjimo (žinių), informacinių technologijų galia visiškai atsiskleidžia tik informacinėje visuomenėje, kai (idealiu atveju) visi jos nariai – gamintojai, paslaugų teikėjai, paprasti žmonės, visų lygių vadovai – gali, moka ir nori naudotis jų pranašumais. Nemaža Lietuvos gyventojų negali ir nemoka naudotis informacinių technologijų teikiamomis galimybėmis. Todėl ši koncepcija padėtų informacinės visuomenės plėtrai įvairiuose regionuose Lietuvoje. Kadangi informacinės visuomenės plėtojimo sąlygos ypač nepalankios kaime. Europos mastu Lietuva labai atsilikusi (tarp Europos valstybių esame kartais net treči nuo

galo). Konkretinant informacinės visuomenės tikslus, atsižvelgta į tai, kad informacinė visuomenė – tai atvira, išsilavinusi, nuolat besimokanti ir mokėjimu (žiniomis) savo veiklą grindžianti visuomenė, kurios nariai – tiek paprasti gyventojai, tiek visų lygių vadovai – turi galimybę ir geba visose savo veiklos srityse efektyviai naudotis šiuolaikinių informacinių technologijų priemonėmis, šalies ir pasaulio kompiuterizuotais informacijos ištekliais, o valstybės ir savivaldybių institucijos, pasitelkdamos šias priemones ir išteklius, – priimti sprendimus, garantuoti gyventojams prieinamą ir patikimą viešąją informaciją.

Valstybės ir savivaldybių misija – sudaryti sąlygas informacinės visuomenės plėtrai ir skatinti šį procesą, padėti gyventojams integruotis į pasaulio informacinę visuomenę, panaudoti jos teikiamas galimybes. Vykdamt minėtąją misiją, numatomi šie svarbiausieji tikslai.

- **2001 m. gegužės 24 d.** Seimas priėmė rezoliuciją "Dėl žinių visuomenės ir žinių ekonomikos plėtros Lietuvoje prioritetinių darbų". Šioje rezoliucijoje teigiama, kad žinių ekonomika tampa svarbiausiu išsivysčiusių šalių ūkio raidą lemiančiu veiksnium, o žinioms imlios pramonės bei informacinių technologijų plėtotė yra būtina šalies pažangos, klestėjimo ir gerovės sąlyga, įvertindamas tai, kad žinių ekonomikos ir žinių visuomenės plėtra, siekiant kad Lietuva neatsiliktu pasaulinėje konkurencijoje, reikalauja ne tik koncepcijų bei strategijų, bet ir konkrečių sprendimų ir veiksmų. Žinių visuomenę sudaro: e – Švietimas, e – Vyriausybė, e – Komercija, Žinių ekonomika
- **2001 m. birželio 25 d.** LR Vyriausybė pritarė Elektroninio verslo koncepcijai. Kurioje teigiama, kad e.verslas neretai sutapatinamas su elektronine komercija, nors ir plačiausiai paplitusia ir aiškiausiai apibrėžta, tačiau tik viena iš elektroninio verslo formų. Numatyta, kad e.verslą kuruos Lietuvos Respublikos ūkio ministerija, pažymėta, kad Lietuvos e.verslo teisė turi būti suderinta su ES teise, išdėstytas požiūris į Lietuvos informacinės visuomenės plėtros reiškinis: suformuluoti tikslai ir uždaviniai, pateikti prioritetai, aprašyti laukiami rezultatai. E.verslas, be elektroninei komercijai būdingų procesų (ryšiai su vartotojais, tiekėjais ir išoriniais partneriais, įskaitant pardavimą, rinkodarą, užsakymų priėmimą, pristatymą, vartotojų aptarnavimą, žaliavų pirkimą, tiekimą,

atsiskaitymą, mokamą darbą virtualiuosiuose kolektyvuose (parduodama darbo jėga, žinios), pasižymi ir tokiais vidiniais verslo procesais kaip gamyba, atsargų valdymas, intelektinių produktų kūrimas, rizikos valdymas, finansai, žinių valdymas, personalo atranka ir jo valdymas. E.verslo plėtrą Lietuvoje stabdo nepakankamos komunikavimo galimybės, neišspręsti vartotojų teisių apsaugos, elektroninių procedūrų autentiškumo, vientisumo ir informacijos apsaugos užtikrinimo klausimai.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė, skatindama e.verslo plėtrą, siekia suteikti Lietuvos fiziniams ir juridiniams asmenims naujų galimybių plėtoti verslą, sukurti intelektinių produktų ir paslaugų rinką.

Joje buvo atsižvelgta į Lietuvos specifines sąlygas ir elektroninės Europos politinės iniciatyvos keliamus svarbiausius tikslus - užtikrinti, kad procesas būtų socialiai patrauklus, skatintų vartotojų pasitikėjimą ir stiprintų socialinę sanglaudą. Konceptijoje pasiūlyta skatinti privatųjį sektorių perkelti verslą į elektroninę terpę – sudaryti palankias sąlygas diegti informacines technologijas, panaudoti naujausius mokslo laimėjimus ir pašalinti apribojimus, varžančius elektroninės komercijos naudojimą.

- **2001 m. liepos 5 d.** LR Vyriausybė patvirtino Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės nuostatus.

Komitetas savo veikloje vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, įstatymais, kitais Lietuvos Respublikos Seimo priimtais teisės aktais, Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis, Respublikos Prezidento dekretais, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimais, Ministro Pirmininko potvarkiais, kitais teisės aktais, taip pat šiais nuostatais.

Komiteto veikla organizuojama vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės aprobuotais strateginiais veiklos planais, kuriuose nurodyti svarbiausieji komiteto uždaviniai ir jų įgyvendinimo būdai. Rengiami vienerių, trejų, penkerių ir dešimties metų strateginiai komiteto veiklos planai, atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos Vyriausybės ilgalaikį strateginį veiklos planą.

- **2002 m. gegužės mėn.** Privataus verslo iniciatyva aljansas „Langas į ateitį“ pradėjo vykdyti unikalų Lietuvoje verslo paramos informacinės visuomenės plėtrai projektą. Verslo paramos informacinės visuomenės plėtrai aljansas „Langas į ateitį“ ir Vidaus reikalų ministerija šalia 75 "Langas į ateitį" viešųjų interneto centrų (VIC) įsteigė dar 100 interneto centrų. "Langas į ateitį" ir VRM projektas vykdytas pagal 2002 m. gruodį pasirašytą bendradarbiavimo sutartį, numatančią šalies verslo lyderių įsteigtos asociacijos ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės bendrą veiklą steigiant viešuosius interneto prieigos centrus. VRM ir aljansas „Langas į ateitį“ bendradarbiauja kuriant vientisą viešųjų interneto centrų steigimo strategiją, koordinuojant šių centrų steigimą įvairiose Lietuvos vietovėse. Susitarta kartu įgyvendinti ir kitus informacinės visuomenės plėtros projektus.

Įsteigtiems interneto centrams administruoti „Langas į ateitį“ sukūrė specialią programinę įrangą, leidžiančią iš vieno centrinio kompiuterio stebėti visų interneto centruose esančių kompiuterių darbą.

- **2003 m. kovo 3 d.** Lietuvos Respublikos Vyriausybė priėmė nutarimą Nr. 290 "Dėl Viešo naudojimo kompiuterių tinkluose neskelbtinos informacijos kontrolės ir ribojamos viešosios informacijos platinimo tvarkos patvirtinimo". Šios Tvarkos tikslas – nustatyti viešo naudojimo kompiuterių tinkluose neskelbtinos informacijos kontrolės ir ribojamos viešosios informacijos platinimo šiuose tinkluose nuostatas, jų įgyvendinimą ir laikymosi kontrolę. Ši Tvarka taikoma Lietuvos Respublikos teisės subjektams, taip pat užsienio valstybių teisės subjektams, kurie nors ir negyvena (nėra įsteigti) Lietuvoje, tačiau visą savo veiklą, susijusią su viešosios informacijos platinimu viešo naudojimo kompiuterių tinkluose, arba šios veiklos dalį sutelkia Lietuvos Respublikos teritorijoje ir (ar) viešajai informacijai platinti naudojami Lietuvoje įregistruotų tinklo paslaugų teikėjų ir (ar) Lietuvoje veikiančių informacijos prieglobos paslaugų teikėjų paslaugomis
- **2003 m. balandžio 19 d.** LR Vyriausybė priėmė nutarimą Nr. 480 "Dėl bendrųjų reikalavimų valstybės institucijų interneto svetainėms patvirtinimo". Bendrųjų reikalavimų valstybės institucijų interneto svetainėms (toliau vadinama –

Bendrieji reikalavimai) tikslas – sudaryti visuomenei sąlygas gauti internetu visą viešą informaciją apie valstybės institucijas ir jų funkcijas, suvienodinti valstybės institucijų interneto svetaines, užtikrinti jų veiksmingumą, jose pateikiamos informacijos aktualumą, patikimumą, paieškos galimybes, svetainių kūrimą ir reguliarių informacijos atnaujinimą.

Bendraisiais reikalavimais turi vadovautis valstybės institucijos ir įstaigos, kurios turi interneto svetaines ar rengiasi jas kurti (toliau vadinama – valstybės institucijos).

Valstybės institucijų interneto svetainių paskirtis – skleisti internetu informaciją apie valstybės institucijų veiklą, skatinti piliečius aktyviai dalyvauti valstybės valdyme, užtikrinti valstybės institucijų veiklos skaidrumą, teikti viešąsias paslaugas elektroninėmis ryšio priemonėmis (toliau vadinama – viešosios elektroninės paslaugos).

Valstybės institucijos interneto svetainė turi atitikti Bendruosiuose reikalavimuose išdėstytas struktūros, informacijos, administravimo nuostatas, taip pat interneto pritaikymo neįgaliesiems rekomendacijas. Pateikiama informacija turi būti susisteminta ir reguliariai atnaujinama. Valstybės institucijos interneto svetainėje turi būti garantuotas abipusis ryšys tarp interneto vartotojo ir institucijos (elektroninio pašto ir (arba) klausimų ir atsakymų forma).

- **2003 m. birželio 23 d.** Lietuva prisijungė prie Konvencijos dėl elektroninių nusikaltimų. Siekdama efektyviai kovoti su modernių technologijų pagalba daromais nusikaltimais, Lietuva prisijungė prie tarptautinės Konvencijos dėl elektroninių nusikaltimų. Ši konvencija - vienas iš tarptautinių dokumentų, skirtų kovai su organizuotu nusikalstamumu, sukčiavimu bei korupcija. Konvencija dėl elektroninių nusikaltimų, įpareigoja konvenciją pasirašiusias šalis pripažinti kriminaliniais nusikaltimais joje numatytas veikas, nustatyti juridinių asmenų atsakomybę. Šiuo įpareigojimu tarptautinė valstybių bendrija siekia, kad valstybės, nustatydamos sunkiausią atsakomybės formą už atskirus nusikaltimus, efektyviai kovotų su modernių technologijų pagalba daromais nusikaltimais. Dokumentas taip pat įpareigoja susitariančias šalis teikti viena kitai skubią ir

visapusišką pagalbą tiriant ar nagrinėjant baudžiamąsias bylas dėl elektroninių nusikaltimų. Tam tikslui įpareigojama paskirti nuolat veikiančią instituciją, kuri galėtų teikti technines konsultacijas ir atlikti konvencijoje nurodytus veiksmus.

- **2003 m. liepos 19 d.** LR Vyriausybė priėmė nutarimą Nr. 911 "Dėl Inovacijų versle programos". Daugelio išsivysčiusių pasaulio valstybių socialinio ekonominio stabilumo pagrindas – dinamiška inovacijų plėtra. Inovacijos dažniausiai diegiamos siekiant žymesnio ekonominio pranašumo galutinės produkcijos rinkose, todėl visi inovacijos ciklo etapai daugiau ar mažiau veikiami informacinių, organizacinių, finansinių ir kitokių rinkos veiksnių. Būtent rinka ir ekonominiai interesai galiausiai lemia inovacijų veiklos tikslingumą, apimtį, tempus ir formą. Tačiau rinka pati savaime negali užtikrinti visų inovacijų plėtros problemų sisteminio sprendimo. Būtina valstybės inovacijų politika – remti ir skatinti tuos inovacijų proceso etapus, kuriuos per menkai stimuliuoja rinka.

Inovacijų versle programa) parengta siekiant atnaujinti Inovacijų versle programą, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. gegužės 9 d. nutarimu Nr. 528. Programa suderinta su Valstybės ilgalaikės raidos strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. lapkričio 12 d. nutarimu Nr. IX-1187 (Žin., 2002, Nr. 113-5029), Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 metų ilgalaikės strategija, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 12 d. nutarimu Nr. 853 (Žin., 2002, Nr. 60-2424), Pramonės plėtojimo vidutinės trukmės politika ir jos įgyvendinimo strategija, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. liepos 5 d. nutarimu Nr. 789 (Žin., 2000, Nr. 56-1664), Lietuvos 2004–2006 metų bendrojo programavimo dokumento projektu, kuriam pritarta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. sausio 31 d. nutarimu Nr. 144 (Žin., 2003, Nr. 13-508), ir skirta minėtųjų strateginių dokumentų nuostatomis inovacijų plėtros pramonės ir verslo srityse įgyvendinti 2003–2006 metais. Rengiant šią Programą ir jos įgyvendinimo priemones, atsižvelgta į Europos Komisijos 2003 m. kovo 11 d. komunikatą „Inovacijų politika: atnaujinant Bendrijos požiūrį pagal Lisabonos strategiją“ ir Pasaulio banko 2003 metų kovo mėnesio ataskaitą „Lietuva kelyje į žinių ekonomiką“.

- **2003 m. gruodžio mėn.** pristatyti Valdžios elektroniniai vartai. Sukurta taikomoji programinė įranga bei įsigyta techninė įranga, parengtas nuorodų į paslaugas katalogas ir jo tvarkymo priemonės, sistemos administravimo priemonės ir dokumentai, užregistruoti oficialūs interneto vardai (www.govonline.lt, www.evaldzia.lt, www.epaslaugos.lt)

- **2004 m. gegužės 1 d.** Įsigaliojo Elektroninių ryšių ĮSTATYMAS.

Šis Įstatymas reglamentuoja visuomeninius santykius, susijusius su elektroninių ryšių paslaugomis, tinklais ir su jais susijusiomis priemonėmis bei paslaugomis, elektroninių ryšių išteklių naudojimu, taip pat visuomeninius santykius, susijusius su radijo įrenginiais, galiniais įrenginiais ir elektromagnetiniu suderinamumu.

Įstatymas nereglamentuoja visuomeninių santykių, susijusių su paslaugomis, teikiamomis naudojant šio straipsnio 1 dalyje nurodytus tinklus ir paslaugas, taip pat elektroninių ryšių tinklais perduodamo turinio ir su juo susijusių paslaugų.

Šiame įstatyme nurodoma, kad elektroninių ryšių veiklos reguliavimas grindžiamas veiksmingo ribotų išteklių valdymo ir naudojimo, technologinio neutralumo, funkcinio lygiavertiškumo, proporcingumo, mažiausio būtino reguliavimo, teisinio tikrumo kintančioje rinkoje, ekonominės plėtros, veiksmingos konkurencijos užtikrinimo, vartotojų teisių apsaugos, reguliavimo kriterijų, sąlygų ir procedūrų objektyvumo, skaidrumo ir nediskriminavimo principais.

- **2004 m. lapkričio 12 d.** Valstybės įmonė "Infostruktūra", koordinuojanti šalies informacinės infrastruktūros kūrimą ir plėtojimą, paskelbė pradedanti registruoti interneto vardus su galūne gov.lt. Visi valstybinių institucijų ir įstaigų tinklalapiai internete turės galūnes gov.lt. Valstybės įmonė "Infostruktūra", koordinuojanti šalies informacinės infrastruktūros kūrimą ir plėtojimą, paskelbė pradedanti registruoti interneto vardus su galūne gov.lt. "Kadangi Lietuvoje nėra nustatyta valstybės institucijų ir įstaigų tinklalapių vardų registravimo tvarka, jų vardai dažnai būna neaiškūs, kartais ir klaidinantys. Bet koks fizinis ar juridinis asmuo gali užregistruoti tinklalapio vardą, kurį sudaro žodis "vyriausybė", "ministerija" ar panašiai", - teigiama "Infostruktūros" pranešime spaudai. Šiuo metu Lietuvoje,

adresų sričių įkūrimo paslaugos LT zonoje, užregistruota kiek daugiau nei 21 tūkst. interneto vardų.

- **2003 birželio 27 d.** Mokėjimų įstatymas. Šis Įstatymas nustato kredito įstaigų ir klientų santykius atliekant mokėjimus, mokėjimų tvarką, Įstatymas taip pat skirtas užtikrinti Europos Sąjungos teisės aktų taikymą. Įstatymas reglamentuoja elektroninio mokėjimo priemones, elektroninius pinigus, elektroninių mokėjimų priemonių naudotojus, sutartis bei kitas elektroniniais mokėjimais susijusias sritis.
- **2006 birželio 10 d.** Informacinės visuomenės paslaugų įstatymas. Šis įstatymas reglamentuoja informacinės visuomenės paslaugų teikimą ir kitą informacinės visuomenės paslaugų teikėjų veiklą. Įstatyme apibrėžtos elektroninės komercijos, viešųjų elektroninių paslaugų teikimo ir kitos sąvokos, nustatyti informacijos atskleidimo, komercinės informacijos teikimo reikalavimai.
- **1996 liepos 03 d.** Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas. Šis įstatymas reguliuoja santykius, atsirandančius renkant, kaupiant, apdorojant, saugant, naudojant ir teikiant duomenis apie fizinius asmenis valstybės kompiuterizuotosioms informacinėms sistemoms, tarp jų ir valstybiniam registrams. Įstatymo tikslas - nustatyti duomenų subjektų teises ir šių teisių apsaugos tvarką, teisių į duomenis bei duomenų apsaugos garantijas tvarkant asmens duomenis informacinėse sistemose.
- **1999 birželio 09 d.** Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas. Šis įstatymas nustato autorių teises į literatūros, mokslo ir meno kūrinius (autorių teisės), atlikėjų, fonogramų gamintojų, transliuojančiųjų organizacijų ir audiovizualinio kūrinio (filmo) pirmojo įrašo gamintojų teises (gretutinės teisės), specialiąsias (sui generis) duomenų bazių teisinės apsaugos nuostatas, autorių teisių ir gretutinių teisių įgyvendinimą, kolektyvinį administravimą ir gynimą.
- **2000 liepos 31 d.** Reklamos įstatymas. Šis įstatymas nustato reklamos naudojimo reikalavimus, reklaminės veiklos subjektų atsakomybę bei reklamos naudojimo kontrolės Lietuvos Respublikoje teisinius pagrindus.

- **2000 spalio 11 d.** Vartotojų teisių gynimo įstatymas. Šis įstatymas nustato vartotojų teises, taip pat reglamentuoja vartotojų ir prekių pardavėjų, gamintojų bei paslaugų teikėjų santykius, kurių nereglamentuoja kiti įstatymai³⁸.

Apžvelgus Lietuvoje elektroninį verslą reglamentuojančią teisinę bazę, galima teigti, kad 2001 m. priimta nemažai teisės aktų, tiesiogiai susijusių su Lietuvos informacinės visuomenės plėtra. Dalis jų skirta atsakingų už šį sektorių institucijų sukūrimui. Gegužės 22 d. LR Vyriausybė nutarimu Nr. 599 numatė nuo liepos 1 d. įsteigti Informacinės visuomenės plėtros komitetą prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės; liepos 5 d. Vyriausybės nutarimu patvirtinti Komiteto nuostatai (nauja nuostatų redakcija patvirtinta gruodžio 25 d. nutarimu Nr. 844). Komitetui pavesta dalyvauti formuojant valstybės informacijos technologijų ir telekomunikacijų kūrimo Lietuvos Respublikoje politiką ir koordinuoti jos įgyvendinimą, koordinuoti ITT infrastruktūros, atitinkančios Europos Sąjungos reikalavimus, projektavimą, kūrimą ir plėtrą, pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintą ITT plėtros strategiją planuoti ir organizuoti ITT plėtrą valstybėje; koordinuoti šiuolaikinių technologijų diegimą, formuoti kartu su ministerijomis, kitomis valstybės institucijomis ir įstaigomis technologinę inovacinę Lietuvos Respublikos ūkio plėtros politiką. 2001 m. kovo 7 d. Lietuvos Respublikos Prezidento dekretu sudaryta Lietuvos Žinių visuomenės taryba prie Lietuvos Respublikos Prezidento, kurios paskirtis – teikti pasiūlymus dėl valstybinės žinių politikos formavimo ir įgyvendinimo bei plėtoti visuomenės ir valstybės institucijų dialogą, kuriant žinių visuomenę Lietuvoje. 2000 m. gruodžio 23 d. buvo įsteigta Seimo Informacinės visuomenės plėtros komisija, kurios svarbiausios veiklos kryptys – rengti ir svarstyti informacinės visuomenės plėtrą reglamentuojančių teisės aktų projektus, teikti pasiūlymus informacinės visuomenės plėtros klausimais; rengti ir padėti įgyvendinti ilgalaikę informacinės visuomenės plėtros strategiją; koordinuoti valstybės institucijų, įstaigų, organizacijų darbą rengiant įstatymų projektus; kartu su Seimo komitetais rengti išvadas dėl valstybės biudžeto įvykdymo apyskaitų; atlikti valstybės išteklių naudojimo, įmonių ir valstybės investicinių programų parlamentinę kontrolę, teikti su tuo susijusius pasiūlymus bei rekomendacijas ir kt.; rugsėjo 18 d. Seimo nutarimu Nr. IX-509 vietoje

38 LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMAS. Teisiniai dokumentai. Prieiga internetui: www.lrs.lt.

komisijos suformuotas Seimo informacinės visuomenės plėtros komitetas. 2001 m. vasario mėn. sudaryta vyriausybė Informacinės visuomenės plėtros komisija; jos veikla atnaujinta lapkričio 9 d. Vyriausybės nutarimu Nr. 225. Komisijos, kuriai vadovauja Ministras Pirmininkas, pagrindiniai uždaviniai – teikti pasiūlymus dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo priemonių plano dalies, susijusios su informacinės visuomenės plėtra, tobulinimo ir atnaujinimo, ir koordinuoti Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo priemonių plano dalies, susijusios su informacinės visuomenės plėtra, vykdymą, taip pat ministerijų, Vyriausybės įstaigų, kitų valstybės institucijų veiklą šioje srityje. Per 2001 m. priimti svarbūs strateginiai šios srities dokumentai. Liepos 31 d. Vyriausybė nutarimu Nr. 950 patvirtino savo strateginius tikslus (prioritetus), vienas kurių - informacinės visuomenės plėtojimas. Vasario 28 d. Vyriausybės nutarimu Nr. 229 patvirtinta Lietuvos nacionalinės informacinės visuomenės plėtros koncepcija, kurioje, atsižvelgiant į Lietuvos specifines sąlygas ir elektroninės Europos politinės iniciatyvos keliamus svarbiausius tikslus, išdėstytas požiūris į Lietuvos informacinės visuomenės plėtros reiškinius, suformuluoti tikslai ir uždaviniai, pateikti prioritetai ir aprašyti laukiami veiklos rezultatai. Koncepcijos pagrindu parengtas ir rugpjūčio 10 d. nutarimu Nr. 984 priimtas Lietuvos informacinės visuomenės plėtros strateginis planas, kuriame suformuluotas strateginis informacinės visuomenės plėtros tikslas, nustatyti prioritetai bei jų įgyvendinimui skirti tikslai, ir numatytos konkrečios priemonės prioritetų ir tikslų įgyvendinimui 2001-2004 m. (priemonėse nurodyti tikslai, vykdytojai, laukiami rezultatai, terminai ir reikalingos lėšos). 2001 m. pabaigoje, remiantis strateginiu planu, paruoštas Lietuvos informacinės visuomenės plėtros 2002 m. detaliojo plano projektas.

Ekonominės informacijos mainai elektroninėje formoje iš esmės skiriasi nuo įprastinių prekybos procedūrų, vykdomų betarpiškai (asmeniškai) arba sudarant įstatymais numatytos nustatytos formos dokumentus. Vykdamas transakcijas per kompiuterių tinklus, egzistuoja realios galimybės paneigti perduotos informacijos gavimą, trečiam (pašaliniam) asmeniui gauti (stebėti) perduodamą informaciją, ją perimti, pakeisti, pilnai ar dalinai ją sugadinti. Siekiant eliminuoti šias rizikas, diegiamos

priemonės siuntėjo ir gavėjo identifikavimui, duomenų apsaugai užtikrinti (perduodamos informacijos šifravimas, elektroninio parašo įteisinimas ir kitos).

Vykdamas elektroninės informacijos perdavimo procedūras, reikia užtikrinti vartotojų teises ir sandorių privatumą, apsaugoti perduodamą kompiuterių tinklais verslo informaciją, užtikrinti elektroninių procedūrų autentiškumą. Tam reikalinga diegti privalomus duomenų šifravimo (kriptografijos) technologinius ir sertifikavimo procedūrų standartus, sertifikavimo sistemos patikimumo standartus, įteisinti administracinės sertifikavimo procedūras, telekomunikacinių ryšių, ypač pranešimų, patikimumo procedūras.

Reikėtų sukurti įstatyminę aplinką bei valstybinio reguliavimo mechanizmus, skatinančius plėtoti e-verslą (elektroninio parašo įstatymo įgyvendinimas, elektroninės prekybos įstatymo priėmimas, elektroninių dokumentų naudojimo tvarkos nustatymas, elektroninių prekių ir paslaugų įteisinimas, e-atsiskaitymų įteisinimas

Europos Sąjungos teisės aktai

- Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo (1995).

Pagal šią direktyvą valstybės narės saugo fizinių asmenų pagrindines teises ir laisves, o ypač jų privatumo teisę tvarkant asmens duomenis. Valstybės narės nevaržo ir nedraudžia laisvo asmens duomenų judėjimo tarp valstybių narių dėl priešasčių, susijusių su apsauga. Taikymo sritis: Ši direktyva taikoma automatiniais būdais tvarkant asmens duomenis ištiesai arba dalimis ir neautomatiniais būdais tvarkant asmens duomenis, kai tie duomenys sudaro arba yra skirti sudaryti rinkmenų sistemos dalį. Ši direktyva netaikoma tvarkant asmens duomenis: kai yra užsiimama tokia veikla, kuri nepatenka į Bendrijos teisės taikymo sritį, kaip antai veikla, kuri numatyta Europos Sąjungos sutarties V ir VI dalyse, taip pat kai atliekamos tvarkymo operacijos, susijusios su visuomenės saugumu, gynyba, valstybės saugumu (taip pat ir

valstybės ekonomine gerove, kai tvarkymo operacija susijusi su valstybės saugumo klausimais) ir su valstybės veiksmais baudžiamosios teisės srityje; kai duomenis tvarko fizinis asmuo, užsiimdamas tik asmenine ar namų ūkio veikla.

- Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl asmens duomenų tvarkymo ir privatumo apsaugos telekomunikacijų sektoriuje (1997).

21 išvardijime nustato, kad „(...)abonentų knygos yra plačiai išplatintos ir viešai prieinamos; kadangi dėl fizinių asmenų teisės į privatumą ir juridinių asmenų teisėtų interesų abonentai turi turėti galimybę nustatyti, kiek asmeninės informacijos apie juos turi būti pateikiama abonentų knygose; kadangi valstybės narės šią galimybę gali suteikti tik tiems abonentams, kurie yra fiziniai asmenys“. Be to, 11 straipsnis įtvirtina principą, kad asmens duomenys, surinkti telefonų knygose, turi būti tokios apimties „kuri būtina konkrečiam abonentui nustatyti, nebent abonentas duoda aiškų sutikimą skelbti papildomus asmens duomenis“. 11 straipsnis taip pat nustato, kad abonentas „(...) turi teisę į tai, kad jo prašymu jis būtų nemokamai neįtrauktas į spausdintas ar elektronines abonentų knygas, taip pat nurodyti, kad jo asmens duomenys nebūtų naudojami tiesioginės rinkodaros tikslais, kad būtų skelbiamas ne visas jo adresas ir kad nebūtų nurodyta jo lytis, jei tai lingvistiškai įmanoma“.

- Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl asmens duomenų tvarkymo ir privatumo apsaugos elektroninių komunikacijų sektoriuje (2002).

Ši direktyva reikalauja, kad valstybės narės užtikrintų fizinių asmenų teises ir laisves, susijusias su asmens duomenų tvarkymu, ir ypač jų privatumo teisę, siekiant užtikrinti laisvą asmens duomenų srautą Bendrijoje. Šia direktyva siekiama gerbti pagrindines žmogaus teises ir laikomasi Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos principų; visų pirma šia direktyva siekiama užtikrinti visapusišką pagarbą minėtos Chartijos 7 ir 8 straipsniuose išdėstytoms teisėms. Pranešimų konfidencialumas yra garantuojamas pagal tarptautinius dokumentus,

susijusius su žmogaus teisėmis, visų pirma Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, taip pat valstybių narių konstitucijomis.

- Europos Parlamento ir Tarybos 1999 m. gruodžio 13 d. direktyva dėl elektroninio parašo Bendrijos sistemos.

Elektroniniam ryšiui ir elektronei komercijai yra būtini „elektroniniai parašai“ ir atitinkamos paslaugos, leidžiančios patvirtinti duomenų autentiškumą; skirtingos taisyklės, nustatančios teisinį elektroninių parašų pripažinimą ir sertifikavimo paslaugų teikėjų akreditavimą, valstybėse narėse gali sudaryti rimtų kliūčių naudojantis elektroniniais ryšiais bei elektrone komercija; kita vertus, aiški Bendrijos elektroninių parašų reguliavimo sistema sustiprins pasitikėjimą naujomis technologijomis ir apskritai padarys jas priimtinesnes; valstybių narių teisės aktai neturi kliudyti laisvam prekių ir paslaugų judėjimui vidaus rinkoje; turi būti skatinama elektroninio parašo produktų sąveika; pagal Sutarties 14 straipsnį vidaus rinka apima teritoriją be vidaus sienų, kurioje yra užtikrinamas laisvas prekių judėjimas; turi būti pripažįstami pagrindiniai elektroninio parašo produktams būdingi reikalavimai, siekiant užtikrinti laisvą judėjimą vidaus rinkoje ir pasitikėjimą elektroniniais parašais.

Komunikate „Elektroninio ryšio saugumo ir pasitikėjimo užtikrinimas, kuriant skaitmeninių

parašų ir šifravimo reguliavimo sistemą Europoje“ pirmą kartą paskelbus apie pasiūlymą sukurti teisės aktus elektroninių parašų srityje, pasiūlymas parengti direktyvą buvo paskelbtas 1998 m. Keletas valstybių narių tuo metu jau buvo įdiegusios arba pasiūliusios nacionalinius teisės aktus dėl elektroninių parašų, kurie, jų manymu, buvo būtina elektrinės komercijos augimo sąlyga ir svarbus politikos reikalavimas norint užtikrinti pasitikėjimą elektroniniais sandoriais.

Žvelgiant iš ES perspektyvos, dėl nevienodų nacionalinės teisės aktuose numatytų reikalavimų iškilo grėsmė, kad bus stabdomas sėkmingas vidaus rinkos kūrimas, ypač tose srityse, kurios priklausė nuo su elektroniniais parašais susijusių produktų ir paslaugų. Siekiant išvengti vidaus rinkos ardymo toje srityje, kuri, kaip manoma, nulems elektroninių sandorių vaidmenį būsimoje Europos

ekonomikoje, buvo pasiūlytos suderinimo priemonės. Vienas iš būtinausių reikalavimų buvo poreikis išsiaiškinti teisinį elektroninių parašų statusą, kad būtų galima užtikrinti jų teisinį galiojimą, dėl kurio dažnai kildavo abejonių.

- Europos Parlamento ir Tarybos 2000 m. birželio 8 d. direktyva dėl kai kurių informacinės visuomenės paslaugų, ypač elektroninės komercijos, teisinių aspektų vidaus rinkoje (Elektroninės komercijos direktyva).

Ši direktyva Europos sąjungoje reguliuoja elektroninės komercijos aspektus, kai tuo tarpu Lietuvoje elektroninės komercijos direktyva buvo įgyvendinta tik 2006 m. gegužės 25 d. Lietuvos Respublikos informacinės visuomenės paslaugų įstatymu Nr. X-614. Europos Sąjunga siekia užmegzti dar glaudesnius Europos valstybių ir tautų ryšius, užtikrinti ūkio ir socialinę pažangą; pagal Sutarties 14 straipsnio 2 dalį vidaus rinką sudaro zona be vidaus sienų, kurioje užtikrinamas laisvas prekių ir paslaugų judėjimas ir įsisteigimo laisvė; informacinės visuomenės paslaugų plėtra zonoje be vidaus sienų yra labai svarbi norint panaikinti Europos tautas skiriančias kliūtis; elektroninės komercijos plėtra informacinėje visuomenėje suteikia reikšmingų darbo galimybių Bendrijoje, ypač mažose ir vidutinėse įmonėse, ir paskatins ūkio augimą bei Europos įmonių investicijas į inovacijas ir taip pat gali padidinti Europos pramonės konkurencingumą su sąlyga, jei internetas yra prieinamas visiems;

- 1998 m. liepos 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 98/48/EB iš dalies keičianti Direktyvą 98/34/EB, nustatančią informacijos apie techninius standartus ir reglamentus teikimo tvarką (OL 1998 m. L 217, 13skyrius, 21 tomas, p. 8)

Šioje direktyvoje sakoma, kad siekiant sklandaus vidaus rinkos veikimo, reikėtų užtikrinti kuo didesnę informacinės visuomenės paslaugoms ateityje taikytinų nacionalinių taisyklių ir reglamentų skaidrumą, iš dalies pakeičiant. Kadangi vidaus rinką sudaranti vidaus sienų neturinti erdvė leidžia paslaugų teikėjams plėtoti savo tarpvalstybinę veiklą, kad padidėtų jų konkurencingumas, tokiu būdu

sudarant piliečiams naujas galimybes perduoti ir gauti informaciją nepaisant sienų, o vartotojams naujus būdus gauti prekes ir paslaugas; Direktyvos taikymo srities išplėtimas neturėtų trukdyti valstybėms narėms atsižvelgti į skirtingas susikūrusios informacinės visuomenės socialines, visuomenines ir kultūrinės implikacijas; kadangi, ypač minėtoje direktyvoje, informacinės visuomenės paslaugų procedūrinių taisyklių taikymas neturėtų paveikti kultūros politikos priemonių, ypač garso ir vaizdo srityje, kurias valstybės narės gali patvirtinti pagal Bendrijos teisę, atsižvelgdamos į savo kalbų įvairovę, nacionalinius ir regioninius ypatumus bei savo kultūros paveldą; kadangi informacinės visuomenės sukūrimas bet kuriuo atveju Europos piliečiams turėtų užtikrinti reikiamas galimybes pasinaudoti skaitmeninėmis priemonėmis pateikiamu Europos kultūros paveldu.

- 2004 m. spalio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2006/2004 dėl nacionalinių institucijų, atsakingų už vartotojų apsaugos teisės aktų vykdymą, bendradarbiavimo („Reglamentas dėl bendradarbiavimo vartotojų apsaugos srityje“)

Tarybos rezoliucija dėl bendradarbiavimo su administracijomis, atsakingomis už teisės aktų vykdymą vidaus rinkoje, pripažino, kad reikia nuolat stengtis gerinti administracijų bendradarbiavimą, ir pakvietė valstybes nares bei Komisiją prioriteto tvarka nagrinėti galimybę stiprinti administracinį bendradarbiavimą teisės aktų vykdymo srityje. Esamos nacionalinės vartotojų teises ginančių teisės aktų vykdymo priemonės nepritaikytos spręsti vykdymo problemų vidaus rinkoje, o efektyviai ir veiksmingai bendradarbiauti vykdymo srityje šiais atvejais yra šiuo metu neįmanoma. Šie sunkumai sudaro kliūčių valdžios institucijoms, atsakingoms už vykdymą, tarpusavyje bendradarbiauti, siekiant nustatyti, iširti ir nutraukti ar uždrausti vartotojų interesus ginančių teisės aktų pažeidimus Bendrijoje atvejais. Todėl mažai efektyvus teisės aktų vykdymas tarpvalstybiniais atvejais sudaro sąlygas pardavėjams ir tiekėjams kilnojantis iš vienos Bendrijos vietos į kitą išsisukti nuo pastangų juos vykdyti. Dėl to vidaus rinkoje ar užsienyje dirbantys įstatymų besilaikantys pardavėjai ir tiekėjai

susiduria su konkurencijos iškraipymu. Tarpvalstybiniais atvejais iškylantys vykdymo sunkumai taip pat pakerta vartotojų pasitikėjimą, priimant pasiūlymus iš užsienio, o sykiu – ir jų pasitikėjimą vidaus rinka. Šis reglamentas nustato sąlygas, pagal kurias valstybių narių kompetentingos institucijos, paskirtos atsakingomis už teisės aktų, ginančių vartotojų interesus vykdymą, bendradarbiauja tarpusavyje ir su Komisija, siekiant užtikrinti tų teisės aktų laikymąsi bei sklandų vidaus rinkos funkcionavimą ir siekiant stiprinti vartotojų ekonominių interesų apsaugą³⁹.

Apžvelgus šią teisinę informaciją, pastebima, kad šiuo metu susiduriama su situacija kai naujoms internetinėms paslaugoms bei iniciatyvoms ir vėl reikia daugiau dėmesio skirti duomenų perdavimo tinklų pralaidumo didinimui. Todėl tolimesnė interneto infrastruktūros plėtra ir šiandien lieka labai svarbiu uždaviniu. Europos Sąjungoje numatoma plėtoti greitaeigio interneto infrastruktūrą, kuri taptų pagrindu kuriant visiems gyventojams prieinamas naujas saugias el. paslaugas, aplikacijas bei turinį. Šie „eEurope 2005“ veiksmų plane suformuluoti uždaviniai yra pagrindas modernizuojant viešąjį administravimą, kuriant E- valdžios, E-gebėjimų, E-sveikatos projektus taip pat siekiant sukurti dinamišką E- verslo aplinką. Tuo tarpu informacinės visuomenės plėtra naujose ES šalyse narėse buvo apibrėžiama „eEurope+“ iniciatyvoje. Taip pat egzistuoja iniciatyva orientuota į Šiaurės Europos šalis – Šiaurinė e-dimensija. Iš esmės visų šių iniciatyvų prioritetiniai uždaviniai yra panašūs.

Ši dokumentų analizė bei pateikimas parodė, Lietuvos valstybėje esančią elektroninio verslo situaciją. Tačiau galima teigti, kad elektroninio verslo sritis Lietuvoje vystosi labai lėtai ir pamažu. Tą patvirtina ir nepakankama teisinė bazė.

3.2.2. Elektroninio verslo plėtros galimybių didinimas

Informacijos reikšmė šiuolaikiniame gyvenime nuolatos didėja. Taip pat milžiniškais tempais didėja ir žmogui prieinamos informacijos kiekis. Antrojo

39 EUROPOS SAJUNGOS OFICIALUS LEIDINYS. Europos parlamento ir tarybos reglamentai.

tūkstantmečio pabaigos informacijos technologijų plėtra suteikia žmogui daugiau įrankių, kuriais jis gali pasiekti ir atsijoti jam reikalingą informaciją. Visų pirma, tai kompiuteris ir internetas.

Pasaulyje verslas greitai sureagavo į naujas galimybes, kurias atveria informacijos technologijos. Kasmet beveik dvigubai padidėjęs informacijos kiekis internete – tai tik vienas akivaizdus to rodiklis. Informacijos technologijų ir interneto naudojimas leidžia didinti produktyvumą, mažinti užsakymų apdorojimo laiką, mažinti prekių ir paslaugų savikainą. Taip pat sukuria naujų galimybių pasiekti daugiau vartotojų ir tiksliau reaguoti į kiekvieno vartotojo poreikius.

Valstybė yra sukaupusi didelius žinių ir informacijos kiekius, kurių dauguma tiesiogiai ar netiesiogiai turi įtakos daugeliui valstybės gyventojų ir verslui. Vyriausybė privalo suvokti reikšmę, kurią teikia tokios informacijos ar jos dalies valdymas. Ji reikalinga verslui, norint efektyviai prisitaikyti prie kintančios situacijos. Ji reikalinga piliečiams, norintiems laisviau priimti sprendimus.

Informacijos technologijos suteikia galimybes sukurti Vyriausybės informacijos duomenų bazes, prieinamas visą parą iš bet kokios pasaulio vietos. Tai pagerins galimybes lengviau ir greičiau gauti norimos informacijos, susijusios su valstybės institucijomis.

Suprasdama, kad valstybės institucijų turima informacija turi didžiulę paklausą, Vyriausybė imasi iniciatyvos sukurti integruotą valstybės institucijų svetainių tinklą – valstybės „Vartus“.

Valstybės „Vartų“ projektas - svarbiausias žingsnis kuriant E-Vyriausybę, plėtojant e-verslą, e-švietimą kaip sudedamąsias informacinės visuomenės kūrimo dalis. Valdžios „Vartai“ turėtų tapti bendravimo kanalu internete tarp visuomenės ir valdžios.

Ministras Pirmininkas potvarkiu (Nr. 164) 2000 m. rugpjūčio 16 d. sudarė darbo grupę E-Vyriausybės (elektroninės Vyriausybės) koncepcijai parengti ir pavedė jai sukurti vykdomosios valdžios institucijų tinklapių koncepciją.

Kaip teigiama elektroninio verslo koncepcijoje (2001), E.verslo plėtrą Lietuvoje stabdo nepakankamos komunikavimo galimybės, neišspręsti vartotojų teisių apsaugos, elektroninių procedūrų autentiškumo, vientisumo ir informacijos apsaugos užtikrinimo klausimai.

Teisinė sistema elektroninio verslo srityje taip pat teikiai tam tikrų trūkumų elektroninio verslo plėtojimui. Yra nereglamentuoti kai kurie e.verslui būtini santykiai ir procesai (neįteisintas elektroninis dokumentas, nepatvirtintos elektroninio parašo paslaugų teikėjo registravimosi ir priežiūros procedūros ir kita); Lietuvoje galiojantys teisės aktai ne visada tinkamai reguliuoja pasikeitusius visuomeninius santykius, atsižvelgiant į e.verslo globalumą.

Taip pat koncepcijoje teigiama, kad elektroninio verslo plėtrą labai skatins elektroninės valdžios koncepcijos įgyvendinimas: didės paslaugų elektroninėje erdvėje paklausa – daugės interneto vartotojų, jie įgaus įgūdžių gauti paslaugas internetu, jiems reikės naujų teikiamų internetu paslaugų ir panašiai.

IŠVADOS

1. Apžvelgus elektroninio verslo ypatumus pasaulyje informacinių technologijų aspektu galima pastebėti, kad valstybės informacinė kompetencija ir informacinis potencialas vis labiau lemia šalies pozicijas tiek Europos, tiek viso pasaulio ekonominėje ir politinėje struktūroje. 2000 metais apie žinių ekonomiką arba žniomis grįstos ekonomikos sukūrimą vėl buvo prabilta ir patvirtinta Lisabonos strategija, kuriai pritarė ir Europos Taryba. Šie pokyčiai leido sukurti galingą ekonominį potencialą turinčią atsvarą JAV, kuri būtina toliau stiprinti. Nauji išūčiai patvirtinti Lisabonos strategijoje Europos Bendrijai suteikė dar didesnę pagreitį, buvo išreikšta ambicinga ir aiškiai artikuliuota politinė ES šalių valia. Suformuluotas „eEurope“ veiksmų planas leido plėtoti ES programas orientuotas į žinių ekonomikos plėtrą. Tuo tarpu informacinės visuomenės plėtra naujose ES šalyse narėse buvo apibrėžiama „eEurope+“ iniciatyvoje, kurios pasiekimai įvertinti 2004 m. vasario mėnesį. Lėšos iš Europos Sąjungos daugiausia skiriamos kompiuterinio raštingumo skatinimui, viešojo administravimo modernizavimui, elektroninio verslo puoselėjimui ir informacinės infrastruktūros atnaujinimui.
2. Išanalizavus elektroninio verslo plėtrą įtakojantį pasiūlos ir paklausos suderinamumo rinkoje situaciją, galima pastebėti, kad elektroninio verslo samprata atspindi dvejopą jo struktūrą - elektroninę komerciją ir finansinę veiklą. Elektroninė komercija - tai bet kokia veikla, atlikta kompiuteriniame tinkle, kuri apima nuosavybės arba teisių naudotis prekėmis ar paslaugomis perdavimą. Finansinė veikla yra susijusi su pardavimais, pirkimais kompiuteriniame tinkle. Nemaža dalis pasiūlos ir paklausos suderinamumo pastebimas elektroninio verslo procese - pirkimuose, pardavimuose, sandeliavime, gamybos valdyme, logistikoje, taip pat komunikacijoje ir paslaugose, tokios kaip distancinis mokymas ir personalo atranka. Reikėtų labiau skatinti informacinių technologijų taikymą mažose ir vidutinėse įmonėse, parengiant ir teiktiant joms metodinę medžiagą apie

- elektroninio verslo teikiamas galimybes, naudojamas specializuotas elektroninio verslo priemonės.
3. Lietuvoje elektroninį verslą aprašinėja tik keletas autorių, t.y. R. Gatautis, M. Kriaučionienė, V. Sūdžius, R. Skyrius. Apibendrinus šių autorių teiginius galima teigti, kad elektroninis verslas siejamas su komercijos samprata, kibernetine prekyba ir interneto komercija.
 4. Pateikus elektroninio verslo analizę Lietuvoje teisiųjų dokumentų kontekste pažymėtina, kad informacinių technologijų išsivystymo ir vartojimo lygis Lietuvoje nėra didelis, kadangi Lietuvoje elektroninė komercija yra tik kūrimosi stadijoje, tačiau palaipsniui vystosi: steigiamos elektroninės parduotuvės ir aukcionai, teikiamos elektroninės bankininkystės, išperkamosios nuomos (angl. leasing), faktoringo, forfeitingo ir kitos finansinės bei juridinės paslaugos, internetu pradėta pardavinėti draudimo polisai, teikiamos turizmo, vietimo, kvalifikacijos kėlimo ir kitos paslaugos. Tai rodo, kad rinkoje egzistuoja elektroninių paslaugų poreikis, o drauge kuriasi elektroninių prekių ir paslaugų rinka. Vyriausybė nusprendė 10 proc. 2007 - 2013 metų finansinės ES paramos skirti šiai sričiai, skatinant verslumą.
 5. Pastaraisiais metais informacinių technologijų įmonių indėlis į Lietuvos ekonomiką sparčiai didėja. Elektroninė verslą Lietuvoje reglamentuoja Elektroninio verslo koncepcija priimta 2001m. ir iš dalies 2006 m. Lietuvos Respublikos Informacinės visuomenės paslaugų įstatymas. Šie dokumentai apibrėžia elektroninio verslo etiką, ribas bei galimybes ir nusako kliento ir elektroninių paslaugų teikėjo atsakomybes bei įsipareigojimus. Išryškėja reikalingumas Vyriausybei dalyvauti e.verslo teisinės aplinkos ES kūrime ir perkelti ES normatyvinius aktus iš Lietuvos teisynų. Perimant ES teisinius dokumentus, kurtai priimtina, bus laikomasi minimalaus reguliavimo principą.

BIBLIOGRAFINIŲ NUORODŲ SĄRAŠAS

1. 2007–2013 m. Ekonomikos augimo veiksmų programa. Projektas. Vilnius, 2006 m. gruodžio 6 d.
2. Goolsbee, A. (1998). In a World Without Borders: The Impact of Taxes on Internet Commerce, NBER Working Papers 6863, National Bureau of Economic Research, Inc.
3. Goolsbee, A. (1998). The Business Cycle, Financial Performance, and the Retirement of Capital Goods, NBER Working Papers 6392, National Bureau of Economic Research, Inc.
4. Baolin, W. (2004) Yun Yang: E-business Value Process Modelling. , p.408-413
5. Baršauskas P., Navickas V., Šarapovas T. (1999)//Pasitiktinės prekybos privalumai besivystančių šalių kontekste. KTU Socialiniai mokslai Nr. 4 (21),
6. Clemons, E. K., Hann I. H., Hitt L. (1998). The Nature of Competition in Electronic Markets: An Empirical Investigation of the Online Travel Agent Offerings. Working paper, The Wharton School, Philadelphia, Penn. Cooperstein, D., B. Doyle, T. Metzgar, and S. Cheema. 1998. The Forrester Report: Service Transcends Channels. 4(1)
7. Clemons, Eric K.; Hann, Il-Horn; Hitt, Lorin M. (1998). The Nature of Competition in Electronic Markets: An Empirical Investigation of Online Travel Agent Offerings. Working Paper, The Wharton School of the University of Pennsylvania, June. <http://citeseer.ist.psu.edu/article/clemons99nature.html>
8. Coppel J., O'Neil A., (1992) The European Court of Justice: Taking Rights Seriously? 29 CMLRev.669.
9. eEurope 2005: An information society for all, COM(2002) 263 final, [Peržiūrėta 2003-05-26]). Prieiga per internetą:
http://europa.eu.int/information_society/eeurope/news_library/documents/eeurope2005/eeurope2005_en.pdf
10. Elektroninio verslo plėtra Lietuvoje ir įtaka šalies įmonių konkurencingumui. Lietuvos žemės ūkio ministerija. 2005, Vilnius
11. Fraser, M., Glover, T., Vaghi, I., Benford, S., Greenhalgh, C., Hindmarsh, J. and Heath, C., Revealing the Reality of Collaborative Virtual Reality, in Proceedings

- of the Third ACM Conference on Collaborative Virtual Environments (CVE 2000), San Francisco, CA, USA, September 2000, pp. 29-37, ACM Press
12. Gatautis R. (2003). Internetinė reklama: mokomoji knyga//R.Gatautis, L.Milašius, J.Svitojus. Kaunas, 43 p. ISBN 9955-09-368-4.
 13. Gatautis, R. Elektroninės prekybos veiksnys formuojant konkurencinius pranašumus Daktaro disertacija //vadovas prof.dr. V.Snieška, KTU, 2002, Kaunas.
 14. Graaf, X.J., Muurling, R. H. (2005). Underpinning the e-business framework: Defining e-business concepts and classifying e-business indicators//Journal of Official Statistics, 21(1), 121-135. [žiūrėta: 2005 liepos 25]. Prieiga per internetą: <http://www.jos.nu/Articles/abstract.asp?article=211121>
 15. Europos taryba Lisabonos strategija 2000m. gegužės 24d. (Informacinės visuomenės plėtra pasaulyje. Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie LRV.) <http://www.ivpk.lt/main.php?cat=60&gr=2>
 16. http://www.straipsniai.lt/ziniu_visuomene/puslapis/11074 Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie LRV 2007m. vasario 17d.
 17. Informacinės ir ryšių technologijos.[žiūrėta 2007-03-20]. Prieiga per internetą: http://www.zef.lt/nextgen/sritys_irt.php
 18. Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Lietuvos respublikos vyriausybės „IP telefonijos paslaugos pasaulio informacinių technologijų forumui „WITFOR 2003“
 19. Komisijos sprendimas 2005 m. spalio 24 d. įkuriantis elektroninės komercijos ekspertų grupę (2005/752/EB) Europos bendrijų komisija, Briuselyje, 2005 m. spalio 24 d.
 20. Kriaučionienė M., Jucevičius R. Nacionalinės inovacijų sistemos perspektyva globalizacijos ir žinių ekonomikos sąlygomis. KTU, Socialiniai mokslai Nr. 6 (32), 2001
 21. Markevičienė A. ir kt. (2002). Verslas ir e-verslas.Integravimas, galimybės, metodai. K., Technologija., 224 p.
 22. Panagariya A. (2000). The Free Trade Area of the Americas: Good for Latin .The World Economy .

23. Tsipouri L., Final Report for the Thematic Evaluation of the Information Society [žiūrėta 2007 m. balandžio 10 d.]. Prieiga per internetą:
http://europa.eu.int/comm/regional_policy/sources/docgener/evaluation/doc/information_society.pdf
24. Recent Changes in Migration Movements and Policies: The Baltic States. In: Trends in International Migration 2002, OECD Paris. ISBN 92-64-19949-7 –No. 52733 2003.
25. Sodžiutė L., Sūdžius V. (2003) Elektroninė komercija. Petro ofsetas.
26. Strauss J., Frost R., E-Marketing, 2001
27. Šarapovas T. Impact of political risks on some economic issues in CEECs / Petras Baršauskas, Schlomo Schafir, Tadas Šarapovas // Almanach des praktischen Managements in Mittel- und Ost-Europa. ISSN 1439-0833. Stralsund: Nordic Academy of Informatization, 2000. Band n. 2, p. 12-16.
28. Tapscott D. (1995). The Digital Economy. N.Y.: McGraw-Hill,.
29. Sūdžius V. (2001) Smulkaus ir vidutinio verslo administravimas ir valdymas. V.: Kronta, 288 p.
30. Vitkus G. (2002) Europos Sąjunga Enciklopedinis žinynas, 2 leidimas, Eugrimas

SUMMARY Factors that influence e-business expansion

Nowadays rapid development and expansion of information technologies are changing the ways and understanding of business. New information technologies solutions are implemented in business everyday worldwide. Lithuania is also actively taking part in these processes. However there are some factors which make this expansion insufficient, these are deficient level of knowledge in IT sphere and incomplete and uncoordinated juridical basis. In this paper work analysis is made on processes related with development and application of e-business in EU and in Lithuania.